

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Anete Lokk

**EUROOPA LIIDU JA TÜRGI VAHELINE
RÄNDELEPE LÄBIRÄÄKIMISTE TEOORiate
VALGUSES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Piret Ehin, PhD

Tartu 2020

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/Anete Lokk/ 16.05.2020

Kaitsmine toimub ...../kuupäev/ kell ..... /kellaeg/
..... /aadress/ auditooriumis ..... /number/.

Retsensent: ..... /nimi/ (...../teaduskraad/),
...../amet/

Lühikokkuvõte

2015. aasta rändekriisi tõttu sõlmisid Euroopa Liit ning Türgi Vabariik omavahel rändeleppe, et vähendada illegaalsete immigrantide sisenemist Euroopa Liitu. Rändeleppe koostamise protsess toimus kiirelt ja seetõttu ka üpris mitteametlikult, et vältida läbirääkimiste ebaõnnestumist. Selle uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, miks Euroopa Liit ja Türgi omavahelise leppe sõlmisid, kes ja kuidas osalesid läbirääkimistel, mis määras rändeleppe läbirääkimiste tulemuse ja milline on olnud leppe mõju.

Töös analüüsiti rändeleppe protsessi ning selle mõju erinevate teadusartiklite ning organisatsioonide poolt avaldatud andmete kaudu. Töö tulemused näitasid, et Euroopa Liidu ja Türgi sõlmisid rändeleppe selleks, et suure migrantide arvuga paremini toime tulla ning vähendada illegaalset piiriületust põgenike poolt. Läbirääkimiste protsessis osalesid paljud erinevad tegutsejad ning läbirääkimisi peeti mitmete Euroopa Liidu institutsioonide kaudu. Seetõttu ei ole ka rändeleppel ühte Euroopa Liidu poolset vastutajat. Rändeleppe läbirääkimise tulemust mõjutab kõige rohkem asümmeetria, mis andis Türgile hea positsiooni läbirääkimistel. Samuti mõjutasid tulemust alternatiivide olemasolu, ähvarduse võim ning selle usutavus, soov kiirelt lepe sõlmida ning Saksamaa avatus põgenikele. Leppe mõju rändekriisile on olnud positiivne. Põgenikekriis Euroopas on hetkel vaibunud ning viimase nelja aastaga on vähenenud illegaalselt piiri ületavate migrantide arv 94%.

THE EU-TURKEY DEAL IN THE LIGHT OF BARGAINING THEORIES

Anete Lokk

Summary

The 2015 migrant crisis had a profound effect on the European Union (EU). In order to curb the flow of irregular migrants, the EU concluded a statement of cooperation with the Republic of Turkey. The thesis aims to understand why the EU-Turkey deal was concluded, why the deal turned out the way it did, and how it has impacted migration as well as political relations between the parties to the agreement. To do that, the negotiation process leading to the deal is analyzed according to the bargaining theories and a short timeline of the events that led to the EU-Turkey Statement is provided.

As the result of the study, the author came to the conclusion that the deal was made because both actors needed a quick and an efficient solution to the migrant crisis and as Turkey was geographically in a good position to stop the migrant flows, the EU and Turkey decided to cooperate to reduce this problem. Mostly, the deal turned out this way because Turkey was in a good position in negotiations – there was asymmetrical interdependence between European Union and Turkey, Turkey had other alternatives, European Union was in desperate need to make the deal and the power of threat by Turkey was credible. The deal helped to reduce the flows of irregular immigrants as four years after the deal, the number of immigrants has reduced by 94%.

Sisukord

Lühikokkuvõte	3
Summary	4
Sissejuhatus	6
1. Läbirääkimiste teooria	8
1.1. Eelläbirääkimine	8
1.2. Läbirääkimiste protsess	9
1.3. Jaotav läbirääkimine	11
1.4. Liitev läbirääkimine	13
1.5. Jõustamine	14
1.6. Asümmeetria läbirääkimistel	14
1.7. Läbirääkimiste kokkuvõte	16
2. Ülevaade põgenikekriisist ja rändelepest	18
2.1. Euroopa rändekriisi ülevaade	18
2.2. Ülevaade Türgi rollist rändekriisis	20
2.3. Türgi ja EL rändelepe	22
3. EL-Türgi rändeleppe analüüs	24
3.1. Eelläbirääkimine rändeleppe kontekstis	24
3.2. Rändeleppe sõlmimine ning tegutsejad	25
3.4. Rändeleppe analüüs läbirääkimiste teooriate valguses	28
3.5. Rändeleppe jõustamine, mõju migratsioonile ning poliitilistele suhetele	32
3.6. Rändeleppega kaasnenud probleemid	34
Kokkuvõte	36
Kasutatud kirjandus	37

Sissejuhatus

2015. aastal oli Euroopa Liidu jaoks üks suurimatest probleemidest rändekriis, mille tõttu jõudis illegaalselt Euroopasse sadu tuhandeid inimesi. Selle olukorra lahendamiseks prooviti leida mitmeid meetodeid ning üheks neist osutus ka 2016. aastal sõlmitud Euroopa Liidu ja Türgi vaheline rändelepe. Türgi oli riik, mille kaudu jõudis Euroopa Liitu enamus põgenikest ning vastavalt rändeleppele pidi Türgi piirama põgenike jõudmist Euroopa Liitu. Kuna Euroopa Liidu kodanikud nõudsid kriisile kiiret lahendust ning olukord muutus üpris kriitiliseks kõigi osalejate jaoks, oli vaja rändelepe sõlmida kiirelt. Sellega kaasnes aga Euroopa Liidu kehv positsioon läbirääkimistel, sest Türgile polnud rändelepe nii tähtis kui Euroopa Liidule ning Türgi sai endale lubada mitmesuguste nõudmiste esitamist.

Euroopa Liidu ja Türgi vahelised läbirääkimised rändeleppe osas kestsid kokku umbes seitse kuud ning leppe ellu viimiseks oli vaja koostööd paljude institutsioonide vahel. Nüüd, mitu aastat hiljem on rändelepe tekitanud aga küsimuse, kas Euroopa Liidu institutsioonid käitusid rändeleppe sõlmimisel vastavalt seadusele, arvestades, et läbirääkimiste protsess oli tavalisest erinev ning ei arvestanud eriti liikmesriikide arvamusega.

Teema on hetkel aktuaalne, sest on näha, et Türgi üritab Euroopa Liidu otsuseid mõjutada ning on Euroopa Liitu ähvardanud juba mitmeid kordi kui viimane ei toeta Türgi tegevust. Türgi viis 2019. aasta lõpus oma väed Põhja-Süüriasse põhjendusega, et sinna on vaja teha n-ö turvaline tsoon, kuhu saaks põgenikud tagasi saata. Samuti rikkus Türgi 2020. aasta veebruaris rändelepet kui viis oma ähvardused täide ning andis põgenikele märku, et Türgi neid enam kinni ei hoia. Teemapüstitus on vajalik, sest heidab valgust sellele, kuidas rändelepe koostati ning kuidas rändelepe on mõjutanud Türgi ja Euroopa Liidu vahelisi poliitilisi suhteid.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on rahvusvahelise kauplemise teooriate valguses välja selgitada, miks Euroopa Liit ja Türgi omavahelise leppe sõlmisid, kes ja kuidas osalesid läbirääkimistel, mis määras rändeleppe läbirääkimiste tulemuse ning milline on olnud leppe mõju. Selle juures selgitatakse välja, miks lepe oli osapooltele vajalik, kes ja kuidas

osalesid läbirääkimistel, mis määras Euroopa Liidu ja Türgi vaheliste läbirääkimiste tulemuse, milline on olnud leppe mõju rändele ning kas ja kuidas on leppe tingimusi täidetud. Töö tõukub oletusest, et läbirääkimiste tulemust mõjutas suurel määral see, et osapoolte omavaheline sõltuvus oli asümmeetriline ning Türgi omas läbirääkimistel rohkem mõjuvõimu, sest Euroopa Liidu jaoks oli põgenikekriisi leevendamine väga oluline ning ilma Türgiga kokkulepet saavutamata ei oleks Euroopa Liit suutnud suurt põgenike massi peatada. Samas oli ka Türgil vaja Euroopa Liiduga kokkulepet, sest Türgi oli muutunud transiitriigiks ning oli samamoodi suure põgenikemassiga hädas. Töö tugineb rahvusvaheliste läbirääkimiste teooriatele, mis selgitavad, kuidas riigid omavahel kokkuleppele jõuavad ning millest sõltub läbirääkimiste tulemus. Järgnevalt viib autor läbi empiirilise analüüsi, et selgitada välja, kuidas Euroopa Liidu ja Türgi vahelised läbirääkimised toimusid ning millest sõltus nende tulemus.

Töös on kasutatud kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Suure osa teoreetilisest osast moodustab teadusartiklite ja teemakohaste raamatute analüüs. Empiirilises osas on aga kasutatud erinevate institutsioonide ja organisatsioonide (FRONTEX, UNHCR) andmeid ja statistikat, samuti mitmeid teadusartikleid. Infot läbirääkimiste kulgemise kohta saadi enamjaolt erinevatest teadusartiklitest, kus olid välja toodud tegutsejad, kes olid rändeleppe sõlmimise juures.

Töö koosneb kolmest osast. Esmalt annab autor ülevaate läbirääkimiste teooriatest, keskendudes läbirääkimise protsessile ning seda mõjutavatele teguritele. Teine peatükk avab tausta, andes lühikese ülevaate Euroopa Liidu rändekriisist, rändekriisi mõjudest Türgile ning lõpuks Euroopa Liidu ja Türgi vahelisest rändeleppest. Kolmas osa on pühendatud rändeleppe protsessi ja selle mõjude analüüsile. Tuginedes eelpool käsitletud läbirääkimiste teooriatele, näitab autor kes ja kuidas läbirääkimiste protsessis osalesid, millised olid osalejate positsioonid ning kuidas kokkulepe saavutati. Samuti käsitleb kolmas peatükk seda, milline on olnud rändeleppe mõju nii migratsioonile kui EL-Türgi suhetele ning milliseid küsimusi ja probleeme on rändelepe tekitanud.

1. Läbirääkimiste teooria

Läbirääkimised toimuvad inimeste vahel kogu aeg ning igas eluvaldkonnas. Seetõttu on ka erinevat kirjandust läbirääkimiste teooria kohta väga palju nii majanduses, psühholoogias, poliitikas, sotsioloogias kui ka teistes valdkondades. Läbirääkimiste teooriat seotakse väga palju mänguteooriaga, sest läbirääkimistes tuleb teha üldiselt samu valikuid nagu tehakse mänguteoorias: tuleb valida, kas teha koostööd või mitte. Selles peatükis antakse üldine ülevaade sellest, kuidas läbirääkimiste protsess toimub, mis teooriaid on olemas ning räägitakse lähemalt kahest põhiteooriast. See annab teoreetilise raamistiku selleks, et minna edasi empiirilise osa juurde, kus vaadeldakse Euroopa Liidu ja Türgi vahelise rändeleppe olemust, rändeleppe kujunemist läbirääkimiste teooriate alusel ning rändeleppe tulemusi.

Läbirääkimisi on uurinud paljud teadlased ning suur osa kauplemise teooriatest on pigem katnud läbirääkimisi, mis on olnud mittekooperatiivsed ehk jaotavad läbirääkimised (*distributive negotiation*). Siiski on uuritud ka läbirääkimisi, mis ei ole oma olemuselt konfliktised ning kus riigid soovivad teha omavahel koostööd. Neid läbirääkimisi nimetatakse liitvateks läbirääkimisteks (*integrative negotiation*). Selles töös antakse ülevaade mõlemast teooriast, arvestades, et mõlemad on läbirääkimiste kirjeldamiseks olulised. Töö empiirilises pooles selgitatakse välja, millist läbirääkimiste teooriat kasutati Euroopa Liidu ja Türgi rändeleppe koostamiseks.

James D. Fearon on kirjeldanud läbirääkimisi kahefaasilise raamistiku kaudu: läbirääkimiste protsess ise ja hilisem kokkuleppe jõustamine. Siin töös kasutatakse aga kolme-faasilist koostöö raamistikku, kuhu kuulub ka eelläbirääkimine. Seda seetõttu, et eelläbirääkimine on oluline osa selleks, et läbirääkimised üldse aset leiaksid. Eelläbirääkimiste analüüsimine selgitab osapoolte põhjuseid, miks üldse läbirääkimisi ollakse nõus pidama.

1.1. Eelläbirääkimine

Eelläbirääkimiste alla kuulub kõik, mis toimub enne kui osapooled päriselt omavahel läbi rääkima hakkavad. See on tähtis, sest läbirääkimised ei toimuks üldse, kui ei oleks

eelläbirääkimisi, mis osapooled ühe laua taha tooks. Garrett ja Weingast on kirjutanud, et “osapooled... peavad esmalt tõdema, et eksisteerib probleem, jõudma omavahel ühisele arusaamisele probleemi ja selle lahenduse kohta ning seejärel ära tundma ja karistama defektoreid. Läbikukkumine ükskõik millises nendest kolmest võib kaasa tuua koostöö nurjumise” (Garret & Weingard 1993, 184). See tähendab seda, et enne ei ole isegi võimalust läbirääkimisi alustada, kui ei ole õnnestunud täide viia neid samme. Seega on eelläbirääkimiste õnnestumine väga tähtis osa selleks, et jõuda välja viimase faasini ja koostööni. Bearce et al. (2009) selgitavad, et eelläbirääkimiste faasis “peavad mängija 1 ja mängija 2 otsustama, kas nad soovivad minna läbirääkimiste faasi, et muuta mingit poliitikat või situatsiooni” (Bearce et al. 2009, 721). Seda faasi iseloomustab osapoolte ebakindlus, umbusaldus ja kallutatud informatsiooni töötlemine, kus hakatakse koguma rohkem informatsiooni - kas kasulik on leppeni jõudmine või mitte, kas teine osapool on valmis alustama läbirääkimisi, kas on olemas positiivne kauplemisspiirkond (Odell & Tingley 2013, 158). Veel tuuakse artiklis välja, et enne ei saa jõuda leppeni, kui osapooled pole nõus läbirääkimisi pidama, panema paika läbirääkimiste reegleid ja ka siis võivad osapooled veel otsustada, kas nende jaoks on mõistlik läbirääkimisi pidada või mitte (Bearce et al. 2009, 720). Seetõttu on osapooltel võimalik taganeda veel ka eelläbirääkimiste lõpus.

1.2. Läbirääkimiste protsess

Läbirääkimised toimuvad kõikjal meie ümber ning see on inimestele nii loomulik tegevus, et sageli me isegi ei pane tähele, et me seda teeme. Roy J. Lewicki, David M. Saunders ja John W. Minton toovad oma raamatus “Läbirääkimiste põhitõed” välja, et “läbirääkimised on põhiline, üldnimlik tegevus, protsess, mida kasutatakse tihti töökorralduslikes suhetes, äritehingutes, näiteks ettevõtete liitmisel, kauba müümisel, rahvusvahelistes suhetes ja igapäevastes toimingutes” (Lewicki et al. 1999, 15). John S. Odell ja Dustin Tingley kirjeldavad läbirääkimisi kui “protsessi, kus osapooled teevad samme, et jõuda kokkuleppele tulemuse osas, ja iga osapool üritab saada nii hea tulemuse kui võimalik tema enda perspektiivist” (Odell & Tingley 2013, 144). Sullivan selgitas, et läbirääkimisi tuleb pigem vaadata kui mängu mitte konflikti, nende käigus loodetakse teist osapoolt üle kavaldada ja selleks kasutatakse erinevaid strateegiaid (Sullivan 1971, 360). Siiski on läbirääkimised üksteisest väga erinevad ja läbirääkimiste detailid ja

tulemus sõltuvad väga paljudest muutujatest. Tulemust mõjutavad näiteks ähvarduste ja lubaduste kasutamine ning kui usaldusväärsed ja tõenäolised need on (Sullivan 1971, 362). Läbirääkijad ei reageeri mitte olukorrale, mis hetkel toimub, vaid ähvardustele ja lubadustele, sest see võib muuta tuleviku olukorda (Sullivan 1971, 363). Samuti mõjutab läbirääkimiste tulemust see, kellel on võim teise osapoole üle antud läbirääkimistel ja kuidas võimu ressursse ära kasutatakse (Pfetsch & Landau 2000, 28-29). Läbirääkimiste tulemust mõjutavad seega väga paljud tegurid, millest igäüks võib muuta kauplemise suunda ja tingimusi. Lewicki, Saunders ja Minton (1999) on toonud oma raamatus välja ka läbirääkimiste põhilised tunnusjooned. Nendeks on kahe või enama osapoole olemasolek, nendevaheline huvide konflikt, arvamus, et teist osapoolt on võimalik mõjutada ja saada endale parem kokkulepe, osapooled soovivad vähemalt ühel hetkel leida kokkulepet, ollakse valmis midagi võitma ja samas ka midagi kaotama (Lewicki et al. 1999, 18-19). Need tunnused on omased kõikidele läbirääkimistele ning ilma nende täitmiseta ei saa toimuda ka läbirääkimisi.

Läbirääkimistel on mõlematel osapooltel oma lähte-, siht- ja vastupanupunkt. Lähtepunkt on esimene pakkumine, mis läbirääkimistel tehakse ning millest edasi hakatakse selle pakkumise üle tingima. Sihtpunkt on see “punkt, kuhu läbirääkija tahaks läbirääkimistega jõuda, tema optimaalne eesmärk” (Lewicki et al. 1999, 50). Vastupanupunkt on punkt, millest vähemaga läbirääkija enam ei nõustu. See on “läbirääkija alumine lävi, maksimum, mida ta on nõus maksuma, väikseim hulk, millega ta soostub” (Lewicki et al. 1999, 50). Samuti on tavaliselt mõlema osapoole lähte- ja vastupanupunktid vastupidised (Lewicki et al. 1999, 51). Mõlemate osapoolte vastupanupunktide vahele tekib kauplemise piirkond, mis tähendab, et kaubelda saab vaid nende vastupanupunktide vahelisele jääval alal, sest üks osapool lõpetab kauplemise, kui läbirääkimine läheb allapoole tema vastupanupunktist (Lewicki et al. 1999, 52). Lewicki et al. (1999) ütlevad, et “jaotava kauplemise põhiprotsess on suunatud kokkuleppele positiivse kauplemispiirkonna raames (Lewicki et al. 1999, 54). Samuti toovad nad välja, et „mõlema osapoole eesmärk on saavutada kauplemispiirkonna sees võimalikult palju, s.o. langetada otsus teise poole vastupanupunktile võimalikult lähedal” (Lewicki et al. 1999, 54). See tähendab, et mõlema osapoole jaoks on kõige kasulikum saavutada lepe, mis on võimalikult kaugel iseenda lähtepunktist ning võimalikult lähedal teise läbirääkija

vastupanupunktile. Mida lähemal on saavutatud kokkulepe teise läbirääkija vastupanupunktile, seda parema leppe esimene osapool saavutas. Kõik pakkumised, mis asuvad kauplemispiirkonnas, võivad olla võimalikud läbirääkimiste tulemused (Odell & Tingley 2013, 146). Lõplik läbirääkimiste tulemus sõltub osapoolte läbirääkimise oskusest ning sellest, kui head tulemused suudavad nad endale välja kaubelda, ilma, et nad ületaksid teise osapoole vastupanupunkte. Sullivan toob välja ka selle, et läbirääkimine on protsess, kus toimub mõlema osapoole vastavusse viimine möönduste ja vastumöönduste tegemise kaudu ja nende kaudu on võimalik saavutada osapoolte vaheline kokkulepe, isegi kui ei teata üksteise vastupanu- ja lähtepunkte (Sullivan 1971, 371). Mõnel osapooltel võib olla ka läbirääkimistel alternatiive, kus ta saab sõlmida mõne kolmanda osapoolega palju kasulikuma tehingu. Alternatiivid on osapooltele head, sest annavad neile rohkem kauplemisruumi, annavad võimaluse teist osapoolt mõjutada ning “võimaldavad läbirääkijal läbirääkimistel lihtsalt minema kõndida, peaks kuju võttev tehing tunduma talle kehv” (Lewicki et al. 1999, 53). Osapooltel, kellel on paremad alternatiivid läbiräägitava leppe osas, on suurem eelis ja parem positsioon kui toimub mingite hüvede jagamine (Odell & Tingley 2013, 153). Seega annab alternatiivide eksisteerimine osapooltele läbirääkimistel parema positsiooni.

Kirjanduses jagatakse läbirääkimised üldiselt kaheks - jaotav läbirääkimine ja liitev läbirääkimine. Neid eristavad strateegiad, mida osapooled kasutavad läbirääkimiste läbiviimiseks, osapoolte suhtumine ning tulemus. Järgnevalt vaatleme mõlemat läbirääkimiste tüüpi eraldi, et anda täpsem ülevaade mõlema protsessist.

1.3. Jaotav läbirääkimine

Jaotav läbirääkimine on protsess, kus osapooled jaotavad omavahel mingit võimalikku tulu. Sellised läbirääkimised on üldiselt konfliktised, kus mõlemad osapooled soovivad saada võimalikult palju kasu ning võimalikult suurt osa jaotatavast tulust. Lewicki et al. (1999) toovad raamatus välja, et “jaotavat kauplemist nimetatakse ka distributiivseks või võistlevaks kauplemiseks, samuti võidu-kaotuse kauplemiseks. Jaotava kauplemise puhul on ühe osapoole eesmärgid tavaliselt põhimõtteliselt ja otseselt vastuolus teise eesmärkidega. Ressursid on paigas ja piiratud, kumbki osapool tahab saada endale ressursidest võimalikult suurt osa” (Lewicki et al. 1999, 49). Sellest väljendub, et

jaotava läbirääkimiste puhul on osapooltel täiesti konfliktised eesmärgid, kus ei ole võimalik rahuldada täielikult kummagi osapoole maksimaalset soovi. Osapoolte vastanduvad eelistused on läbirääkimiste protsessis üks kõige ilmselgematest takistustest, et jõuda kokkuleppeni (Odell & Tingley 2013, 146). Jaotavat kauplemist iseloomustab ka informatsiooni varjamine, kus seda jagatakse teisele osapoolele vaid siis, kui see on iseendale kasulik. Informatsiooni omamine on läbirääkimistel võim - mida rohkem informatsiooni on ühel osapoolel teise kohta, seda tõenäolisemalt saavutatakse endale parem kokkulepe (Lewicki et al. 1999, 56). Lewicki et al. toovad välja ka selle, et jaotav läbirääkimine on põhimõtteliselt võistlus osapoolte vahel, kes saab rohkem piiratud ressursist enda käsutusse (Lewicki et al. 1999, 49). Mida rohkem ressursse on ühel osapoolel, seda parem positsioon on tal läbirääkimistel.

Jaotava kauplemise esimeseks etapiks on avapakkumine. Avapakkumise puhul peab osapool valima, kas tema esimene pakkumine on äärmuslik või mõõdukas (Lewicki et al. 1999, 65). Uuringute kohaselt saavutab äärmusliku pakkumise tegemine parema tulemuse, sest see annab osapoolele rohkem liikumisruumi ning annab teisele osapoolele teada, et kokkuleppeni on veel pikk maa ning tuleb teha palju mööndusi, kuid samas annab ka teisele osapoolele võimaluse avapakkumine kiirelt tagasi lükata ning näitab iseenda jäikust, mis võib pikemas perspektiivis kahjuks tulla (Lewicki et al. 1999, 65). Avapakkumisele järgneb tavaliselt vastupakkumine ja need panevad paika kauplemispiirkonna (Lewicki et al. 1999, 66). Vahepeal võib teine osapool aga otsustada mitte vastupakkumist teha, kui arvab, et avapakkumine on liiga äärmuslik. Esimese pakkumiste ringi järel tuleb otsustada, mis on järgmine samm ja kas teha mööndusi, arvestades, et kui osapooled pole valmis tegema mööndusi, siis läbirääkimised tõenäoliselt ebaõnnestuvad (Lewicki et al. 1999, 66-67). Kui üks läbirääkija teeb pakkumise, mis väljendab koostöö soovi, siis premeerib ta teist osapoolt, kes teeb koostööd vastu ja karistab kui koostööd ei tehta (Odell & Tingley 2013, 159). Mööndustel on läbirääkimistel väga suur roll ja need annavad teisele osapoolele väga palju informatsiooni. Kui üks osapool teeb suure möönduse, soovib ta vastuseks saada sama suurt mööndust, liiga suure möönduse tegemine loob halva õhkkonna, kuid võib olla kasulik, liiga väikese pakkumise tegemine seevastu võib olla kahjulikum, kuid näitab teisele osapoolele valmidust koostööks (Lewicki et al. 1999, 66-67). Kui üks osapool ei

näe enam liikumisruumi ja võimalust möönduste tegemiseks, siis tehakse lõplik pakkumine (Lewicki et al. 1999, 70). Jaotavaid läbirääkimisi on inimesed ajaloo jooksul kasutanud väga palju ja üldiselt on koostööle suunatud läbirääkimised muutunud populaarsemaks alles viimastel sajanditel.

1.4. Liitev läbirääkimine

Liitev läbirääkimine on kauplemise tüüp, kus osapooled mitte ei jaga omavahel mingit hüve, vaid maksimeerivad mingit hüve. Selline olukord tekib, kui osapooled töötavad koos ühiste huvide nimel, et rahuldada mõlemate soove. James D. Fearon toob oma artiklis välja, et riigid “mängivad koostöö mängu” kui on vaja omavahel jõud ühendada, et võidelda ühise ohu vastu (Fearon 1998, 269). Lewicki et al. nimetavad liitvaid läbirääkimisi veel ühendavateks ja integreerivateks läbirääkimisteks (Lewicki et al. 1999, 85). Liitvate läbirääkimiste puhul ei välista osapoolte eesmärgid üksteist, ühe poole tegevus ei tähenda, et teine ei saa saavutada oma eesmärgi ning ühe poole võidud ei pruugi tulla teise kaotuste arvelt (Lewicki et al. 1999, 86). Liitvate läbirääkimiste puhul on tagatud vaba informatsiooni vahetus, kus osapooled ütlevad omavahel välja oma tõelisi eesmärgi ja on valmis kuulama tähelepanelikult ka teist osapoolt ja tema vajadusi (Lewicki et al. 1999, 87). Liitvaid läbirääkimisi iseloomustab ka osapoolte sarnasuse rõhutamine ja erinevuste vähendamine, kus osapooled saavad aru, et iseenda individuaalseid eesmärgi on võimalik saavutada kõige paremini koostöös teise osapoolega (Lewicki et al. 1999, 88). Liitvate läbirääkimiste põhilisteks etappideks on probleemi määramine, huvide ja vajaduste määramine, alternatiivsete lahenduste leidmine ning alternatiivide hindamine ja selekteerimine (Lewicki et al. 1999, 89-109). Liitvad läbirääkimised on tõenäoliselt edukad siis, “kui osapooled on eelnevalt valmis otsima kõikidele pooltele vastuvõetavat ühislahendust” (Lewicki et al. 1999, 108). Liitvaid läbirääkimisi iseloomustab osapoolte omavaheline suur usaldus. Liitvate läbirääkimiste edu tagamise teguriteks on ühine siht või eesmärk, usk võimesse probleem lahendada, teise poole seisukoha õigustatuse tunnistamine, motiveeritus ja koostöövalmidus, usaldus, selge ja korrektne suhtlemine (Lewicki et al. 1999, 109-113). Igal läbirääkimisel on mõned huvid, mis tuleb kindlasti saavutada ning mille tõttu osapooled üldse alustavad läbirääkimisi, kuid kauplemise käigus võib ilmneda ka teisi positsioone, huvisid ja küsimusi (Lewicki et al. 1999, 103). Liitvad läbirääkimised on

muutunud riikide hulgas populaarsemaks viimaste sajandite jooksul kui on rohkem levinud vajadus riikide koostöö järgi ning lõpetada nende vaenulikkus.

1.5. Jõustamine

Viimane etapp kolmefaasilises läbirääkimiste protsessis on jõustamine. Kui leping on osapoolte poolt allkirjastatud, tuleb kontrollida ka seda, kas seda lepingut ka täidetakse ning peetakse oma lubadustest kinni. Seda, kui hästi leping päriselt töötab, mõjutab oluliselt tuleviku vari (*shadow of the future*). Tuleviku varju all mõistetakse seda, kas leping jääb püsima pigem pikaajaliselt või hakatakse seda rikkuma lühidalt peale lepingu allkirjastamist. Selleks, et leping jääks pikaajaliselt püsima, on vaja, et tuleviku vari tunduks osapooltele piisavalt pikk ning see juhtub siis, kui riigid saavad aru, et lepingu täitmisest saadavad tulud ületavad lepingu rikkumisest saadavaid tulusid (Fearon 1998, 270). Samuti toob Fearon välja, et jõustamise probleem toimib samamoodi nagu vangidilemma, mis kestab pidevalt lepingu kehtimise ajal, kus osapooled peavad otsustama, kas kasulik on teha omavahel koostööd või seda rikkuda (Fearon 1998, 270). Kirjanduses on välja toodud, et mida pikem on tuleviku vari, seda suurem on koostöö jõustamise faasis, kuid seda väiksem on koostöö läbirääkimiste faasis (Bearce et al. 2009, 719). Pikem tuleviku vari teeb küll lepingu jõustamise kergemaks, kuid samas paneb see ka riigid rohkem kauplema, et saada endale parem tulemus (Fearon 1998, 270). Bearce et al. tõid välja ka selle, et mida pikem on tuleviku vari, seda tõenäolisemalt läbirääkimised üldse toimuvad (Bearce et al. 2009, 721). Lühike tuleviku vari on üks takistustest, miks on raske läbirääkimistel tulemuseni jõuda, sest osapooled kardavad, et teine osapool kavatseb oma lubadust rikkuda (Odell & Tingley 2013, 149). Tuleviku vari on läbirääkimiste juures väga oluline osa, sest riigid otsustavad tihti seda silmas pidades, kas on üldse mõttekas läbirääkimisi pidada või ei.

1.6. Asümmeetria läbirääkimistel

Läbirääkimistel osalevad osapooled on omavahel vastastikuses sõltuvuses. Vastastikune sõltuvus on olukord, kus osapooltel on teineteist vaja, ning kui sõltuvus on “vastastikune, on meil võimalik teist osapoolt mõjutada”, kusjuures vastastikku sõltuvaid suhteid iseloomustab eesmärkide põimumine, kus mõlemad osapooled tahavad, et teine osapool vastaks nende soovidele (Lewicki et al. 1999, 20). Vastastikkuse sõltuvuse tõttu mõjutab iga riigi tegevus rahvusvahelises süsteemis ka teisi riike, millele viimased peavad

omakorda reageerima, et ära hoida kahju tekkimist endale (Keohane & Nye 1987, 730). Riigid üritavad rahvusvahelises süsteemis tekkivat vastastikkust sõltuvust endale kasulikult ära kasutada, samal ajal üritades võimalikult palju autonoomiat säilitada (Keohane & Nye 1987, 730). Seega on vastastikkune sõltuvus üks teguritest, mis esineb rahvusvahelises süsteemis ning millega riigid peavad arvestama. Üldiselt suhtlevad enamik riike maailmas omavahel ning tihti tekitab see nende vahele sõltuvuse, näiteks riigid vahetavad omavahel kaupasad, toetavad üksteist sõjaliselt jne. Samuti tekitavad leppesaadavast kasumid riikidevahelise sõltuvuse (Pfetsch & Landau 2000, 34). Kui riigid loodavad leppe tulemusena saada endale mingeid hüvesid, sõltub nende saamine koostööst teise osapoolega.

Osapooled, kes on omavahel sõltuvuses, on harva omavahel võrdsed. Tihti eksisteerib olukord, kus üks osapool on rikkam, tugevam, suurem, võimsam. Teine osapool on aga nõrgem ning saab läbirääkimisi mõjutada vähem, kui tegelikult sooviks. Riike saab jagada nõrkadeks ja tugevateks riikides ning tihti mõõdetakse seda majandusliku ja sõjalise potentsiaali olemasoluga (Pfetsch & Landau 2000, 23). Peale sõjalise ja majandusliku võimu mõjutavad asümmeetriat veel näiteks "ressursid, rahvaarv, rahvuslik eripära, rahvuslik moraal, diplomaatilised võimed ja riigiaparaadi kvaliteet" (Pfetsch & Landau 2000, 28). Siiski on kõik läbirääkimised erinevad ning võib tekkida ka olukordi, kus võimsam riik on halvemas seisus kui nõrgem riik, sest viimane omab mingit ressursi, mida suuremal on väga vaja. Sellisel juhul saab nõrgem riik olukorda ära kasutada ja saavutada endale paremad tingimused kui ta tavaliselt saaks. Läbirääkimiste puhul ei ole niivõrd oluline absoluutne võim, vaid võim, mida omatakse teise läbirääkija üle (Pfetsch & Landau 2000, 28). Seda, millistel tingimustel ja kas rahvusvaheliste tegutsejate vaheline leping sõlmitakse, sõltub suurel määral osapoolte relatiivsest võimust (Moravcsik & Schimmelfennig 2019, 67). Iga läbirääkimine on erinev ning relatiivne võim võib olla ühel läbirääkimisel ühe osapoole käes, kuid teine kord teise käes, sõltuvalt asjaoludest. Läbirääkimise muudab asümmeetriliseks näiteks olukord, kus ühel riigil on väga vaja läbirääkimisi pidada ning teisel mitte. Moravcsik ja Schimmelfennig (2019) toovad välja, et „riigid, millel on kõige vähem vaja teatud lepingut... saavad kõige rohkem ähvardada teisi sellega, et ei tee koostööd, sundides teisi tegema mõõndusi.“ (Moravcsik & Schimmelfennig 2019, 67). Samuti teeb läbirääkimise asümmeetriliseks see, kui üks

osapool kasutab ähvarduse võimu, kus ähvarduse täideviimine on tõenäoline. See võib juhtuda siis, kui läbirääkija A annab teada, et kui läbirääkija B ei tee nii, nagu A soovib, siis A teeb midagi, mida B ei taha (Pfetsch & Landau 2000, 31). Lisaks sellele, saavad paremini mõjutada läbirääkimisi need osapooled, kellel on rohkem ja paremat informatsiooni teiste osapoolte soovide kohta (Moravcsik & Schimmelfennig 2019, 67-68). Seega võivad läbirääkimised olla asümmeetrilised väga paljude põhjuste tõttu.

1.7. Läbirääkimiste kokkuvõte

Läbirääkimiste teooriast on kirjutanud väga paljud autorid erinevatest valdkondadest, kuid läbirääkimiste põhiline struktuur on kõikidel sama. Läbirääkimiste esimeseks faasiks on eelläbirääkimised, mis on tähtsad, sest osapooled peavad aru saama, et eksisteerib probleem, mille tõttu on vaja teha omavahel koostööd ning nad peavad olema nõus seda olukorda muutma. Eelläbirääkimiste ajal tehakse palju avalikke avaldusi, et oma positsioone kinnitada, valitseb osapoolte ebakindlus ning hakatakse töötlemas informatsiooni. Läbirääkimiste teiseks faasiks on läbirääkimiste protsess. Protsess algab esimesest pakkumisest ehk lähtepunktist. Seejärel tehakse uusi pakkumisi ehk mööndusi, kus tullaakse teisele osapooltele vastu ning oodatakse vastumööndusi ehk sama teiselt osapoolelt. Igal osapoolel on oma sihtpunkt ehk tema optimaalne eesmärk, mida ta tahaks läbirääkimistega saavutada. Samas on ka osalejatel vastupanupunktid, millest vähemaga läbirääkija ei nõustu. Iga osapool soovib saada lõpptulemust, mis on võimalikult kaugel iseenda lähtepunktist ning võimalikult lähedal teise vastupanupunktile. Läbirääkimiste tulemus sõltub sellest, kui head tulemused suudavad osapooled endale välja kaubelda, kui palju alternatiive kummalgi osapoolel on, kui usaldusväärsed on osapoolte ähvardused, millised on saadavad kõrvalmaksed ning milline on asümmeetriline sõltuvus osapoolte vahel. Läbirääkimiste protsess võib olla kas jaotav või liitev. Jaotav läbirääkimine on oma olemuselt konfliktne, kus osapoolte eesmärgid on omavahel vastuolus ning kumbki osapool soovib saada jagatavast hüvest võimalikult suurt osa. Liitev läbirääkimine on aga kauplemise tüüp, kus maksimaliseeritakse mingit hüve ning osapooled teevad koostööd, et saavutada oma eesmärgid. Viimaseks etapiks läbirääkimistel on jõustamine, kus leping kehtib ning kontrollitakse, kas osapooled täidavad oma kohustusi. Jõustamist mõjutab oluliselt tuleviku vari, sest riigid otsustavad, kas järgida lepingut või mitte, selle järgi, kas selle lepingu täitmine on neile tuleviku perspektiivis kasulikum kui mittetäitmine.

Lepingu tulemust mõjutab ka väga asümmeetria osapoolte vahel. Asümmeetria tekib tihti siis, kui üks osapool on teisest võimsam ning tugevam. Siiski võib vahel olla asümmeetria ka nõrgema riigi kasuks, kui tugevamal riigil on temalt midagi väga vaja, kui kasutatakse ähvarduse võimu, mis on tõenäoline või kui ühel on läbirääkimisi vaja pidada ja teisel mitte. Iga läbirääkimine on erinev ning tähtis on relatiivne võim, mis võib erinevatel läbirääkimistel, olenevalt situatsioonist, olla üks kord ühe osapoole käes ning teine kord teise käes.

Järgnevates peatükkides antakse ülevaade rändeleppest ning analüüsitakse selle leppe läbirääkimisi teooriate taustal. Võib oletada, et eelläbirääkimised Türgiga sujusid kiirelt, sest probleemile oli vaja leida lahendus ning saadi aru, et eksisteerib probleem, mille lahendamiseks on vaja mõlema osapoole koostööd. Läbirääkimistel tehti avapakkumine, milleks oli ühe osapoole lähtepunkt ning hakati tegema mööndusi, et jõuda kokkuleppele. Osapooltel oli vastupanupunkt ning sihtpunkt. Läbirääkimiste tulemust mõjutas tõenäoliselt Türki hea positsioon kauplemisel, Türki alternatiivide olemasolu, nii Türki kui ka Euroopa Liidu ähvardused, mis olid tõenäolised, saadavate kõrvalmaksete suurus ning Euroopa Liidu suur sõltuvus Türgist. Läbirääkimine tundub olevat pigem liitva kauplemise tunnustega, sest mõlemad osapooled kannatasid tekkinud olukorra tõttu ning aidates täita üksteise eesmärgi ning tehes omavahel koostööd tundus osapooltele parim lahendus. Tuleviku vari tundub pigem lühike ning tundub, et lepe ei jää kauaks kehtima. Võib oletada, et läbirääkimistel oli asümmeetriline sõltuvus Euroopa Liidul Türgist, sest Türki asub geograafiliselt sellises kohas, kus on üks väheseid võimalusi probleemi lahendada.

2. Ülevaade põgenikekriisist ja rändeleppest

Selles peatükis antakse ülevaade rändekriisist nii Euroopa kui ka Türgi vaatepunktist ning samuti võetakse kokku EL ja Türgi vahelise rändeleppe tähtsamad punktid, mis avaldati kolmel kohtumisel 2015. aasta novembris, 2016. aasta veebruaris ja sama aasta märtsis. Järgnevad alapeatükid annavad faktilise ülevaate rändekriisi ja rändeleppe kohta selleks, et pöörduda viimases peatükis rändeleppe põhjaliku analüüsi juurde.

2.1. Euroopa rändekriisi ülevaade

2015. aastal algas Euroopas suur rändekriis, kus üle miljoni inimese soovisid Euroopa Liitu siseneda. 2015. ja 2016. aastal registreeriti kokku rohkem kui 2,3 miljonit ebaseaduslikku piiriületust, arvestades, et üks inimene võis ka mitu korda piiri ületada (Euroopa Parlament, 2017c). Kriisi põhjusteks peetakse globaalset soojenemist, rahvaarvu suurenemist, Euroopa majanduslikku arengut ning põgenemist terrori, tagakiusamise ja konfliktide tõttu (Euroopa Parlament, 2017a; Dobra 2016, 97). Samuti võib pidada Araabia kevade sündmuse üheks ajendiks, mille tõttu nii suur mass inimesi Euroopasse soovis saada (Borowicz 2017, 90). Enamik põgenikest olid pärit Lähis-Idast ja Aafrikast. Migrante oli kõige rohkem Süüriast, Afganistanist ja Iraagist. Näiteks 2014. aastal sai Euroopa Liit umbes 563 000 asüülitaotlust, kusjuures lausa 30% taotlejatest olid süürlased (Borowicz 2017, 90). Samas oli paljude põgenike põhjuseks ka lihtsalt soov jõuda riiki, kus elutingimused ja võimalused on paremad kui päritoluriigis. See kõik pani inimesed ette võtma riskantset reisi, et jõuda Euroopa Liitu. See omakorda aga põhjustas kriisi Euroopas, kus nii suurt inimeste massi ei osatud oodata ning ei olnud vastavaid meetmeid, et olukorda kontrolli all hoida.

Rändekriisi süvendas Euroopa Liidu suutmatus kaitsta oma piire. Schengeni viisaruumi tõttu ei ole Euroopa Liidu sisepiiridel kontrolli ning Euroopa Liidu äärealadel asuvate liikmesriikide piirikontroll oli mõnes kohas ebapiisav (Nedergaard 2019, 80). Kriisis said kannatada kõige rohkem riigid, kes asuvad Euroopa Liidu lõunapiiril, näiteks Kreeka, Itaalia ja Bulgaaria. Põgenikud said Euroopasse makstes smugeldajatele umbes 3000-6000 eurot ning võttes ette väga riskantse teekonna, et jõuda Euroopa lõunapiirile (Nedergaard 2019, 80). Nad kasutasid põhiliselt kahte teekonda: Türgist Kreeka saartele ning Põhja-Aafrikast Itaalia saartele (Nedergaard 2019, 81). Itaaliast ja Kreekast liikusid

põgenikud edasi põhja poole, et jõuda oma soovitud sihtriiki, milleks olid enamasti Rootsi, Saksamaa, Taani ja Holland (Nedergaard 2019, 81). See oli võimalik, sest Euroopas kehtib Schengeni viisaruum ja Kreeka ning Itaalia ei viinud läbi piisavat inimeste kontrolli, ei registreerinud põgenikke ega töödeldud inimeste taotlusi, kui nad piirile jõudsid, kuigi Dublini süsteemi kohaselt peab see riik, kuhu migrant esimesena saabub, tegelema ka selle inimese nõuetekohase registreerimisega (Nedergaard 2019, 81). Kreeka ja Itaalia õigustasid oma käitumist finantsiliste ja administratiivsete vahendite puudumisega, mis tekkis sellise suure rahvamassi saabumisel riikidesse (Nedergaard 2019, 81). See kõik tekitas Euroopa Liidule suure probleemi, millele oli vaja leida võimalikult kiiresti lahendus.

Euroopa Liit nägi probleemile lahendust sellega, et põgenikud asustatakse ümber ja jagatakse liikmesriikide vahel õiglaselt ära (Borowicz 2017, 93). Siiski tekkisid sellega paljud probleemid. Kogu protsess oli väga aeglane ning põgenikke oli väga palju. Paljud liikmesriigid ei tahtnud oma kohustusi täita - ainult Malta ja Soome täitsid alguses oma kohustusi täielikult kui samas, Poola, Ungari ja Austria keeldusid üldse põgenikke vastu võtmast (Borowicz 2017, 93). Paljud riigid taastasid ajutise piirikontrolli, näiteks Ungari, Prantsusmaa, Saksamaa, Rootsi ja Austria (Nedergaard 2019, 84). Ungari ja Slovakkia keeldusid järgimast Euroopa Liidu seadusi, mis omakorda saatis kõikidele Euroopa Liidu kodanikele halva signaali (Borowicz 2017, 90). See näitab, et Euroopa Liit on väga lõhestunud ning probleemsetes olukordades võivad liikmesriigid käituda vastupidiselt nõudmistele ja ignoreerida Euroopa õigust ja seadusi.

2015. aasta Euroopa rändekriisi peetakse nüüd lõppenuks (Euroopa Komisjon, 2019). Rändevood on vaibunud ning kui aastal 2015 jõudis Euroopasse üle Vahemere üle miljoni inimese, siis 2018. aastal oli see arv vaid 116 647 inimest (Euroopa Parlament, 2017a). Ebaseaduslike piiriületuste koguarv aga oli 2018. aastaks langenud 150 114 inimeseni, mis on 92% madalam kui rändekriisi kõrghetkel (Euroopa Parlament, 2017b). Seega on võrreldes 2015. aastaga olukord vaibunud ning põgenikevoogude arv suurel määral vähenenud. Kuigi see rändelaine on vaibunud, ei tähenda see, et tulevikus ei teki uuesti sama probleemi – rändekriisi põhjustanud tegurid mõjutavad ikka veel konfliktipiirkondi ning need võivad tulevikus valla päästa uue põgenikekriisi.

2.2. Ülevaade Türgi rollist rändekriisis

Euroopa rändekriis mõjutas kõige rohkem riike, kuhu põgenikud üritasid jõuda, riike, mida läbiti sinna jõudmiseks ja Lõuna-Euroopa piiril olevaid riike, kuhu saabuti. Nende seas oli ka Türgi, mis muutus paljude põgenike jaoks üheks variandiks, kuidas jõuda Euroopasse. Euroopasse pääsemiseks kasutasid põgenikud mitmeid teid, kaks neist teekondadest läksid ka läbi Türgi, muutes Türgi transiitriigiks põgenike ja Euroopa Liidu vahel. Esimene neist on Lääne-Balkani teekond, kus põgenikud läbivad Türgit, Põhja-Makedooniat ja Serbiat. Teine teekond on Ida-Vahemere teekond, kus üritatakse jõuda Euroopa Liitu läbides Türgit, et jõuda Kreekasse, Bulgaariasse või Küprosesse. Rändekriisi kõige kriitilisemal perioodil läbis Ida-Vahemere teekonda umbes 885 000 migranti, mis on kõige arvukam rändelaine peale teist maailmasõda (FRONTEX, 2020). Seega oli Türgi kaudu Euroopa Liitu ebaseaduslik sisenemine kõige populaarsem teekond, mida põgenikud ette võtsid.

Türgi on hetkel riik, kus elab kõige rohkem põgenikke. 2020. aasta 30. jaanuari seisuga pakub Türgi varjupaika üle 3,5 miljonile Süüria põgenikele, mis teeb lausa 64% kõikidest Süüria põgenikest (UNHCR, 2020a; UNHCR, 2020b). 2014. aasta lõpuks oli Türgis registreeritud üle 1,5 miljoni Süüria põgeniku ja selle aasta jooksul lisandus ka 100 000 Iraagi põgenikku, samuti oli palju põgenikke ka Afganistanist ja Iraanist (UNHCR). Põgenike arv 2014. aasta alguses oli 663 941 ja kasvas lausa 1 694 838 põgenikuni, seega tuli riiki aasta jooksul üle miljoni migrandi (UNHCR). Kõige rohkem saabus riiki põgenikke juunis ja septembris konfliktide tõttu, mis sel ajal Süürias ja Iraagis toimusid (UNHCR). Põgenikelaagrites oli Türgis aasta lõpuks kokku umbes 230 000 põgenikku, kes said ka abi, kuid enamus põgenikest elasid väljaspool laagreid ja nende heade elutingimuste tagamine oli raskendatud (UNHCR). 2014. aastal asustati Türgist teistesse riikidesse ümber 15 717 inimest (UNHCR). 2014. aastal kasvas Türgisse jõudvate põgenike arv väga kiiresti ja suurel määral.

2015. aastal sai Türgist riik, kus on kõige rohkem põgenikke - kokku oli 2015. aastal Türgis 2,5 miljonit Süüria põgenikku ja üle 250 000 teise rahvuse põgenikku (UNHCR). Ainuüksi 2015. aastal registreeris ennast Türgis 950 000 põgenikku (UNHCR). Põgenikud olid laiali hajutatud terve riigi peale ja neid leidis 81 provintsis, kusjuures

neljas provintsis oli rohkem kui 300 000 Süüria kodanikku (UNHCR). See põgenike hajutus üle riigi tekitas aga probleeme neile abi andmisega (UNHCR). Seaduse järgi oli nendel põgenikel, kellele on antud ajutine kaitse, õigus saada haridust, meditsiinilist abi ning pääsu tööturule, kuid riik ei olnud valmis ega võimeline tegelema 2,75 miljonilise rahvaarvu kasvuga ja seetõttu jäi paljudel põgenikel nendest hüvedest puudus (UNHCR). Samuti oli suureks probleemiks Türgit transiitriigina kasutavad põgenikud. 2015. aastal kasvas suure kiirusega põgenike arv, kes läbisid Lääne-Türgit, et jõuda Euroopasse - 2015. aasta lõpuks oli Türgist Kreeka saartele jõudnud rohkem kui 850 000 inimest (UNHCR). Egeuse merest päästeti põgenikke, kes üritasid mere kaudu Euroopasse pääseda ligikaudu 92 000 (UNHCR). 2015. aasta oli Türgile veelgi koormavam, sest kriis sai aina hoogu juurde ning põgenike sissevool kasvas 2014. aastaga võrreldes veelgi rohkem.

2016. aastal oli Türgi jätkuvalt kõige suurema põgenike arvuga riik (UNHCR). 2016. aasta lõpuks oli Türgist registreeritud üle 2,8 miljoni Süüria kodaniku, kellest 260 000 olid põgenikelaagrites ja ülejäänud olid terve Türgi peale laiali jaotunud erinevatesse kogukondadesse (UNHCR). Samuti oli riigis veel ka üle 285 000 muu riigi kodaniku, enamus neist olid Iraagist ja Afganistanist (UNHCR). Seega ületas põgenike arv Türgis 2016. aastal 3 miljoni piiri. 2016. aasta oli Türgis ka julgeoleku ja poliitiliste sündmuste poolest väga ebastabiilne, näiteks toimus riigipöörde katse ja mitmed terrorirünnakud. Võrreldes eelnevate aastatega vähenes 2016. aastal põgenejate sissevool Türgisse, kuid migrante tuli ikkagi riiki üpris palju.

2017. aastaks oli registreeritud põgenike arv Türgis 3 789 320, kui riigis oli registreeritud umbes 3,4 miljonit süürlast ja 346 800 muu riigi kodanikku (UNHCR; UNHCR, 2018). Süüria kodanike arv kasvas 21% võrreldes eelneva aastaga ning süürlaste arv kahekordistus aastal 2017 võrreldes aastaga 2014 (UNHCR). Samuti tekkisid uued konfliktid Afganistanis ja Iraagis, mille tõttu nende riikide kodanike varjupaiga taotluste arv Türgis kasvas vastavalt 96% ja 57% (UNHCR). See suurendas jällegi põgenike sissevoolu riiki ning nende arv kasvas 2016. aastaga võrreldes.

2018. aastal oli Türgis üle 4 miljoni põgeniku - 3,6 Süüria kodanikku ja 400 000 teise riigi kodanikku (UNHCR). Süüria ja Türgi vahelist piiri jälgiti väga karmilt ja riiki lubati tulla vaid süürlastel, kellel oli selleks piisav põhjus, näiteks meditsiinilistel põhjustel (UNHCR). Egeuse merest päästeti aastal 2018 umbes 26 680 inimest ning Türgist Kreekasse rännanud inimeste arv kasvas võrreldes 2017. aastaga 9,4% (UNHCR). Samuti peatati tolli poolt kinni umbes 46 000 inimest, kellest 96% üritasid ületada maismaapiiri Türgi ja Kreeka vahel (UNHCR). 1800 inimest saadeti tagasi Türgisse rändeleppe alusel (UNHCR). Võrreldes eelnevate aastatega, vähenes põgenike liikumine 2018. aastal Türki suurel määral.

2.3. Türgi ja EL rändelepe

Selles alapeatükis antakse lühidalt faktiline ülevaade rändeleppe tähtsamatest punktidest ning milles kokku lepiti. Rändekriisi ohjeldamiseks üritas Euroopa Liit leida mitmeid lahendusi, üheks olulisemaks neist oli Euroopa Liidu ja Türgi vaheline rändelepe. See koosnes kahest osast: Ühine Tegevuskava ehk Joint Action Plan (JAP), mis aktiveeriti 29. novembri tippkohtumisel ning Euroopa Liidu ja Türgi avaldus 18. märtsil 2016. Selle leppe eesmärgiks oli peatada ebaseaduslik migrantide vool läbi Türgi Euroopa Liitu. Ühise koostöö täpsed kriteeriumid pandi paika kolmel kohtumisel, millest esimene toimus 29. novembril 2015. aastal. Sellel kohtumisel räägiti võimalikust viisanõude kaotamisest Türgi kodanikele, kehtestati Türgi pagulasrahastu, Euroopa Liit lubas Türgit toetada 3 miljardi euroga ning otsustati aktiveerida kokku lepitud ühine “tegevuskava, et tõhustada oma koostööd ajutist kaitset saavate süürlaste toetamiseks ja rände haldamist, selleks, et tegeleda Süüria olukorra põhjustatud kriisiga” (Euroopa Liidu Nõukogu, 2015). Samuti lubati saata rahvusvahelist kaitset mittevajavad inimesed tagasi oma päritoluriiki ning võidelda kuritegelike võrgustike vastu, kes toovad inimesi ebaseaduslikult üle piiri (Euroopa Liidu Nõukogu, 2015). 3. veebruaril 2016 toimus teine kohtumine, kus lepiti kokku “kolme miljardi euro eraldamises Türgi jaoks mõeldud pagulasrahastule” (Euroopa Liidu Nõukogu, 2016). Raha oli mõeldud põgenike esmavajaduste rahuldamiseks ning 1 miljard võeti ELi eelarvest ja 2 miljardit liikmesriikide sissemaksetest (Euroopa Liidu Nõukogu, 2016).

Viimane kohtumine toimus 18. märtsil 2016. aastal, kus rõhutati juba saavutatud eesmärke, näiteks oli Türgi avanud oma tööturu ajutist kaitset vajavatele süürlastele, kehtestati uued viisanõuded süürlastele ja teiste riikide kodanikele ja Euroopa Liit oli alustanud lubatud 3 miljardi euro väljamaksmist (Euroopa Ülemkogu, 2016). Türgi oli nõustunud ka vastu võtma kõiki Türgist Kreekasse saabunud kaitset mittevajavate põgenike kiire tagasisaatmisega ja võtma enda territooriumile kõik Türgi vetes kinni peetud illegaalsed migrandid (Euroopa Ülemkogu, 2016). Sellel kohtumisel lepidi kokku, et lõpetatakse ebaseaduslik põgenikevool Türgist Euroopa Liitu ning selle õnnestumiseks lepidi kokku mitmetes punktides - alates 20. märtsist 2016. aastast saadetakse kõik uued ebaseaduslikult Kreeka saartele Türgist saabunud migrandid Türgisse tagasi; varjupaigataotlused vaadatakse läbi ükshaaval; tagasisaatmise kulud kannab Euroopa Liit; iga Kreeka saartelt Türgisse tagasi saadetud Süüria migrandi asemel saadetakse üks süürlane Türgist Euroopa Liitu; eesõiguse ELi pääsemiseks saavad need migrandid, kes ei ole varem illegaalselt ELi sisenenud või üritanud seda teha; ümberjaotamine ELis toimub vastu võetud kohustuste alusel, kus ümber asustatakse 18 000 inimest, lisaks 54 000 inimest vabatahtlikkuse alusel, kui seda peaks vaja minema; Türgi teeb kõik endast oleneva, et ei kujuneks välja uusi ebaseadusliku rände teekondi; kõiki kriteeriumeid täites kiirendatakse viisanõude kaotamise tegevuskava Türgi kodanikele enamikes Euroopa Liidu liikmesriikides; kui eelnevalt ELi poolt välja makstud 3 miljardit eurot on ära kasutatud, eraldab Euroopa Liit veel 3 miljardit eurot; Türgi liitumisele ELiga antakse uut hoogu (Euroopa Ülemkogu, 2016).

Rändelepe Euroopa Liidu ja Türgi vahel muutis rändekriisi suunda ning andis lootust leida kriisile lahendus. Leppega saavutati koostöö ELi ja Türgi vahel, kus mõlemad panustasid selleks, et põgenikevoolusid vähendada, lõpetada ebaseaduslik ränne ning tagada parem ülevaade põgenikest, kes vajasisid asüüli ja kes mitte. Türgi hakkas kontrollima paremini oma piire ning selle kaudu suudeti migrantidevood hoida Euroopa Liidust eemal. Samuti tagati Türgile finantsiline toetus, et riik oleks nõus põgenikke, kelle asüüli taotlus polnud rahuldatud, toetama ning aitama. Selle leppe kaudu anti põgenikele märku, et enam polnud nii lihtne Euroopa Liitu pääseda, mis omakorda vähendas massilist liikumist liikmesriikidesse. Rändelepe oli üks Euroopa Liidu meetoditest, kuidas rändekriis lõpetada ning koostöö Türgiga aitas sellele kaasa.

3. EL-Türgi rändeleppe analüüs

Rändeleppe lõpptulemus on küll avalikkusele teada, kuid selle leppeni jõudmiseks on läbitud pikk teekond. Järgnevalt analüüsin mitmeid allikaid ning püüan nende kõigi alusel heita valgust sellele, kuidas ja miks oli rändeleppe tulemus just selline ning kes olid selle leppe tekke taga. Sergio Carrera, Leonhard den Hertog ja Marco Stefan (2017) avaldasid artikli, kus üllatuslikult tuli välja, et kui kolm asüülitaotlejat läksid kohtusse Euroopa Liidu ja Türgi rändeleppe vastu, siis ei võtnud enda peale süüd mitte ükski Euroopa Liidu institutsioon (Carrera et al. 2017). Kuigi nii Euroopa Ülemkogu, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjon suutsid Euroopa Liidu Kohtus ära tõestada, et nemad ei ole selle leppega seotud, on nad kõik varasemalt väljendanud uhkusega, et just nemad olid selle leppe sõlmimise taga (Carrera et al. 2017, 1-2). Kohtuotsuse tulemusena selgus aga üllatuslikult, et selle leppe sõlmijateks ei olnud mitte mõni Euroopa Liidu institutsioon, vaid Euroopa Liidu liikmesriikide riigipead (Carrera et al. 2017, 2). See tekitab aga üleüldise segaduse rändeleppe kohta ning kes selle leppe eest tegelikult vastutuse võtab.

3.1. Eelläbirääkimine rändeleppe kontekstis

Selle töö kontekstis võib rändeleppe alguseks pidada rändekriisi algust. See tekitas nii Euroopa Liidule kui ka Türgile probleemi, millele oli vaja leida lahendus. 2015. aasta augustis tekkis poliitiline plaan, kus lahenduseks rändekriisile pakuti välja, et Türgi võiks võtta tagasi põgenikke Kreekast ning Saksamaa võtab vastuteenena Türgist oma territooriumile pool miljonit süürlast (Lehner 2019, 177). Seega algasid eelläbirääkimised augustis, kui väljendati esimest korda, et Türgi ja Euroopa Liit võiksid koostööd teha. Septembri alguseks olid mitmed tuhanded põgenikud juba Euroopa territooriumil, kuid enamikel neist ei lastud edasi Lääne- ja Põhja-Euroopasse liikuda. Kogu olukorra tegi hullemaks Angela Merkeli avalik avaldus, kus ta kutsus kõiki põgenikke liikuma Austria kaudu Ungari piirilt Saksamaale, mille tulemusena hakkas sinna liikuma väga suur osa migrantidest (Krumm 2015, 21). Rootsi oli teine selline riik, kus võeti põgenikke rõõmuga vastu nende sotsiaaldemokraatlike ja liberaalsete väärtuste tõttu. Saksamaa ja Rootsi suhtumine põgenike vastuvõtmisse mõjutas aga ka paratamatult teisi riike, kes soovisid olukorda lahendada teisiti (Nedergaard 2019, 87). Selle põhjustas Schengeni viisaruum Euroopas, mille tõttu said põgenikud vabalt Schengeni piires liikuda. Suur põgenike sissevool liikmesriikidesse, mis ei olnud valmis nii paljudele inimestele tagama

haid elu- ja töötingimusi, tekitas Euroopa Liidule probleemi, millele oli vaja leida lahendus. See ajendas Euroopa Liitu pidama läbirääkimisi. 2015. aasta septembriks oli kõikidele osapooltele selge, et on vaja teha koostööd Türgiga selleks, et põgenike voogusid vähendada (Smeets & Beach 2015, 138). Türgi oli aga samamoodi hädas suure põgenikevooluga, mis läbis riiki ning samuti muutus Türgi kõige suurema põgenike arvuga riigiks. See mõjutas väga Türgi majandust ning sarnaselt Euroopa Liiduga ei suudetud lõimida nii suurt inimeste massi ühiskonda. Kõigele lisaks olid 2015. aastaks Türgi ja Euroopa Liidu vahelised suhted jõudnud madalseisu ning Türgi nägi Angela Merkeli tekitatud olukorras head võimalust, et enda positsiooni parandada (Krumm 2015, 21). See kõik ajendas Türgit pidama läbirääkimisi. Seega olid nii Türgi kui ka Euroopa Liit otsustanud 2015. aasta septembriks alustada läbirääkimisi, et muuta rändekriisi tõttu tekitatud situatsiooni. Kogu selle aja valitses osapoolte vahel ebakindlus, eriti arvestades, et suhted olid üprid halvad. Euroopa Liit ei teadnud, kas Türgil on piisavalt tahet, et rändelepet mitte rikkuda ning Türgi oli selleks hetkeks vaadelnud Euroopa Liitu kui salakavalat vaenlast, kellega peab ettevaatlik olema.

3.2. Rändeleppe sõlmimine ning tegutsejad

Kuna rändelepe oli vaja sõlmida võimalikult kiiresti, hõlmas kogu protsess piiratud arvu tegutsejaid. Nagu alljärgnevalt selgub, sõlmiti see leping üpris mitteametlikult ning ebataavaliselt, selleks et protsessi võimalikult kiirelt ellu viia. Rändekriisi ajal oli Euroopa Ülemkogu eesistujaks Donald Tusk. Tal oli kohtumine Türgi presidendi Recep Tayyip Erdoğaniga, kus arutati, kuidas hoida ära illegaalset migratsiooni (Smeets & Beach 2020, 138). 23. septembril 2015 väljendas Euroopa Ülemkogu esimest korda ametlikult, et Türgiga soovitakse dialoogi (Smeets & Beach 2020, 138). Saksamaal oli olukord selleks hetkeks juba päris kriitiliseks muutunud ning seetõttu väljendasid nemad, et soovivad Türgiga kahepoolset lepet (Smeets & Beach 2020, 138). 28. septembril kohtus Euroopa Komisjoni kabineti juhataja asetäitja Richard Szostak Türgi suursaadiku Selim Yeneliga, kus räägiti kriisile võimalikest lahendustest ning samuti käisid nende vestlusest läbi ka juba majanduslik toetus, viisavabadus, liitumiskõneluste jätkamine ja põgenike ümberasustamine (Smeets & Beach 2020, 138). Rändeleppe loomu poolest pidi olema Euroopa Ülemkogu see, kes leppe koostab ja sõlmib, sest Euroopa Ülemkogu tegeleb küsimustega, mida ei ole võimalik lahendada madalamatel tasanditel ning Ülemkogu

kujundab ELi ühist välis-ja julgeolekupoliitikat. Siiski oli Ülemkogul vajadus teha palju koostööd Euroopa Komisjoniga selle tõttu, et leppes olevad punktid sisaldasid rahastamist, viisavabadust ja Euroopa Liiduga liitumiskõnelusi (Smeets & Beach 2020, 131). Leppega olid seotud päris paljud Euroopa institutsioonide poliitikud - Donald Tuski kabinetiülem Piotr Serafin, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär Jeppe Tranholm-Mikkelsen ning Jean-Claude Junckeri kabinetiülem Martin Selmayr moodustasid läbirääkimiste juures Euroopa Liidu poolse mitteametliku võrgustiku tuuma, kuid olid läbirääkimiste enda juures vähem olulised tegutsejad; Euroopa Komisjonis sai eestvedajaks esimene asepresident Frans Timmermans ja tema kabinet ning samuti olid Euroopa Komisjoni kaudu seotud veel paljud isikud ja institutsioonid (Smeets & Beach 2020, 138). Euroopa Ülemkogu poolt töötasid leppega Donald Tusk, Piotr Serafin ja Jeppe Tranholm-Mikkelsen koos kahe justiits- ja siseküsimuste nõukogu eksperdiga, kusjuures Euroopa Liidu liikmesriigid olid seotud vaid väga üldisel tasandil, millega välditi seda, et nad saaksid koostada ja mõjutada rändeleppe teksti; liikmesriike esindasid Saksa Föderaal-kantselei mõned ametnikud ning Hollandi justiitsministeeriumist Jan Hecker ja Jan-Willem Beaujean (Smeets & Beach 2020, 138). Seega oli leppe taga palju erinevaid tegutsejaid ning üllatuslikult ei olnud liikmesriikide esindajatel palju võimalusi olukorda muuta.

Kõik need Euroopa Liidu pooled esindajad said kokku Türgi esindajatega mitmetel erinevatel kohtumistel ning samuti polnud alati lepingust rääkides eestvedajaks üks ja sama Euroopa Liidu institutsioon (Smeets & Beach 2020, 138). See tekitas hiljem suure segaduse ning polnud aru saada, milline institutsioon peaks selle rändeleppe eest vastutuse võtma. Frans Timmermans oli see, kes otsis leppele igalt poolt poliitilist toetust ning tegi koostööd erinevate Euroopa Komisjoni peadirektoraatidega (Smeets & Beach 2020, 140). Siinkohal on huvitav see, et nendevaheline kommunikatsioon oli täiesti erinev sellest, kuidas tavaliselt suhtlus toimub - peadirektoraadid suhtlesid ja said instruksioone otse Timmermansilt endalt - seda kõike selleks, et oleks avatum koostöö protsess, mida oli vaja, arvestades seda kui kriitiliseks oli olukord Euroopas muutunud ning kui kiiresti oli vaja lepe sõlmida (Smeets & Beach 2020, 140). Timmermans kabinetiülem Ben Smulders teostas järelvalvet tehtud tööle, millest kujunes välja Joint Action Plan ehk JAP (Smeets & Beach 2020, 140). JAP-i puhul oli välja valitud ametnikele jagatud

spetsiifilised tööülesanded, millega nad pidid tegelema, näiteks rände ja siseasjade peadirektoraadi direktor Matthias Ruete oli vastutav viisavabaduse eest, Simon Mordue aga tegeles Türgi liitumiskõnelustele hoo andmisega (Smeets & Beach 2020, 140). 5. oktoobril 2015 kohtusid Türgi president ja Euroopa Komisjoni president omavahel Brüsselis ning viimane tegi lühidalt ülevaate JAP-ist (Krumm 2015, 31). Umbes samal ajal pakkus Euroopa Liit välja rahastada Türgit 1 miljardi euroga, mis hiljem tõsteti 3 miljardi peale (Krumm 2015, 31). Seega toimus kogu protsess, arvestades rändekriisile lahenduse leidmise vajadusest, väga kiiresti.

Nagu eelpool mainitud, ei olnud liikmesriikide esindajatel rändeleppe loomisel palju sõnaõigust. Rändelepe sündis nii, et liikmesriigid ei teadnud selle kohta väga palju detaile ning neilt paluti leppe heaks kiitmist - 15. oktoobri COREPERi kohtumisel olid paljud suursaadikud leppe suhtes kahtleval positsioonil, kuid Euroopa Ülemkogu tähtsamad esindajad, kes olid rändeleppe eestvedajateks, ei pööranud sellele suurt tähelepanu ning läksid oma plaaniga edasi (Smeets & Beach 2020, 140). JAP lepiti kokku 15. oktoobril ning see aktiveeriti mõned nädalad hiljem (Lehner 2019, 177). 18. oktoobril sai Angela Merkel kokku Türgi esindajatega ning lubas toetada Türgi nelja suuremat soovi - viisavabadust, liitumiskõneluste üles soojendamist, rahastamist ning migrantide tagasivõtmist (Krumm 2015, 31). 22. novembril andis Euroopa Komisjon liikmesriikidele teate leppe kohta ja 25. novembril näidati liikmesriikidele leppe mustandit, mille tõttu demonstreerisid järgneval COREPERi kohtumisel vastuseisu peaaegu kõik liikmesriigid (Smeets & Beach 2020, 141). Selle tõttu otsustasid Donald Tusk ja Jeppe Tranholm-Mikkelsen võtta üle mustandi kirjutamise ja selle kaudu suutsid nad leppe liikmesriikidele vastuvõetavamaks muuta, jättes siiski kõige tähtsamad punktid samaks (Smeets & Beach 2020, 141). 2015. aasta novembri lõpust kuni 2016. aasta veebruarini juhtis kogu protsessi jälle pigem Euroopa Komisjon ning selle aja jooksul toimunud kohtumistel suutis Saksamaa liidukantsler arendada edasi täiendava ümberasustamise plaani (Smeets & Beach 2020, 141). See näitab jällegi Saksamaa rolli nendel läbirääkimistel ja kuidas riik mõjutas lõpptulemust.

Hilisemas rändeleppe koostamise faasis kaasati Euroopa Liidu liikmesriigid jälle viimasel hetkel, lihtsalt selleks, et nad oma nõusoleku annaks ning neil oli vähe võimalusi lepet

kuidagi mõjutada (Smeets & Beach 2020, 141-142). Üldiselt võib oletada, et liikmesriikide viimasel hetkel kaasamine oli ette planeeritud just selleks, et rändelepe kiiresti jõustada, sest oli teada, et paljud liikmesriigid ei oleks sellega nõus. Rändeleppe läbirääkimistel oli kindel eelis Türgil ning on näha, et Euroopa Liit oli tingimustega väga vastutulelik, andes Türgile järgi mitmel olulisel ning keerulisel teemal. 3. märtsiks olid Tusk ja Timmermans saavutanud kokkuleppe Türgi peaministriga, kus leppisid kokku, et Türgi võtab tagasi kõik põgenikud (Smeets & Beach 2020, 142). Sellest aga ei piisanud Angela Merkelile, kes soovis, et iga süürlase kohta, kes võetakse Türgi poolt tagasi, asustatakse üks süürlane Euroopasse (Smeets & Beach 2020, 142). Saksamaa oli see, kes tekitas lepingusse Euroopa Liidu nimel sellise punkti (Nedergaard 2019, 88). Järgnevalt said erinevate Euroopa Liidu institutsioonide liikmed - Serafin, Tranholm-Mikkelsen, Selmayr, Szostak, Smulders, Hecker ja Beaujean - kokku, et koostada uus rändeleppe mustandi tekst enne 7. märtsil toimuvat kohtumist (Smeets & Beach 2020, 142). Donald Tusk andis mõista, et ta ei küsi liikmesriikide riigipeadelt rändeleppe kohta nõusolekut (Smeets & Beach 2020, 142). 17. ja 18. märtsil kohtusid Euroopa Ülemkogu ning Euroopa Komisjoni liikmed Türgi presidendi ja teiste esindajatega, et arutada koos rändeleppe üle (Carrera et al. 2017, 1). Üleüldiselt on terve rändeleppe koostamise protsessi juures näha, et liikmesriike hoiti leppe koostamisest kaugel ning neid kaasati vaid viimasel hetkel. Paljud liikmesriigid hakkasid ka palju skeptilisemalt suhtuma Euroopa Liitu ning näha oli rahvapoolse toetuse suurenemist paremäärmuslikele parteidele, kes pooldasid euroskeptisismi.

3.4. Rändeleppe analüüs läbirääkimiste teooriate valguses

Eelnevalt selgitasin seda, kuidas sõlmiti rändelepe Euroopa Liidu ja Türgi vahel ning kes olid selle leppe koostamise taga. Selles töö osas vaatan rändeleppe koostamist teoreetilisest vaatepunktist. Kuigi läbirääkimiste kohta on teada palju infot, võib siiski eeldada, et suur osa läbirääkimistel toimunud on avalikkusele teadmata. Läbirääkimisi iseloomustab vastastikune sõltuvus, kus osapooltel on teineteisest vaja. Selle rändeleppe kontekstis võib väita, et mõlemal tegutsejal oli üksteist vaja. Euroopa Liit seisis silmitsi kriitilise seisuga jõudnud rändekriisiga, kus ühiskond avaldas poliitikutele survet kriisile lahendus leida. Euroopa Liidul ei olnud selleks palju alternatiive, arvestades Türgi geograafilist asukohta ning fakti, et suur osa põgenikest saabus Euroopa Liitu Türgi

kaudu. Türgil oli Euroopa Liitu vaja põhjusel, et Türgi kaudu liikus suur osa põgenikest, kes halvendasid ka Türgi olukorda. Seega said osapooled aru, et eksisteerib probleem, mille tõttu on vaja teha omavahel koostööd ning osapooled olid valmis sellele olukorrale lahenduse leidma. Nagu eelnevalt välja toodud, algasid eelläbirääkimised kahe osapoole vahel augustis, kui tehti poliitiline plaan, milles pakuti välja Türgi ja Euroopa Liidu vahelise koostöö võimalust. Eelläbirääkimiste ajal valitses osapoolte vahel umbusaldus, mis oli tekkinud varasemast kogemusest teise osapoolega. Samuti hakati eelläbirääkimiste faasis töötleva informatsiooni, et näha, mis võimalused rändekriisi lahendamiseks üldse on ning kuidas saaks olukorda koostööga muuta.

Läbirääkimisi iseloomustab veel kahe või enama osapoole olemasolek, arvamus, et teist osapoolt on võimalik kuidagi mõjutada ja saada endale parem kokkulepe, osapooled soovivad vähemalt ühel hetkel leida kokkulepet ning ollakse valmis midagi võitma ja midagi kaotama. Euroopa Liidu ja Türgi rändeleppe puhul oli olemas kaks osapoolt, kelle vahel lepe sõlmiti. Selle leppe moodustamisel oli osapooltel ka kindlasti arvamus, et teist osapoolt on võimalik mõjutada ja saada endale parem kokkulepe. Seda näitab eriti hästi Türgi hea positsioon nende läbirääkimiste jooksul, sest Türgi sai endale välja kaubeldud väga head tingimused, millega muidu Euroopa Liit nii kergekäeliselt nõus ei oleks olnud. Türgi sai Euroopa Liitu mõjutada sellega, et Türgi seis ei oleks eriti halvenenud, kui lepet poleks tehtud. Euroopa Liidule oli aga rändelepe vajalik. Rändeleppe mitte toimumise puhul oleks Türgi *status quo* muutunud väga vähe, Euroopa Liidu *status quo* oleks aga väga palju halvenenud (Krumm 2015, 24). Selle rändeleppe puhul soovisid Türgi ja Euroopa Liit leida kokkulepet. Samuti oldi valmis midagi võitma ja kaotama. Türgi ja Euroopa Liit olid rändeleppe sõlmimisel üksteisega avatud ning informatsiooni, üksteise huve ja poliitilisi positsioone jagasid mõlemad osapooled omavahel ilma varjamata (Krumm 2015, 26). Euroopa Liit ja Türgi olid ka üksteisest sõltuvad, sest ilma teineteiseta ei oleks kumbki oma soove täita saanud.

Läbirääkimiste teoorias tuli välja, et läbirääkimised algavad lähtepunktist ning jõuavad sihtpunkti. Samuti on osapooltel vastupanupunktid, millest vähemaga läbirääkijad enam ei nõustu ning vastupanupunktide vahele tekib kauplemispiirkond. Ka Türgi ja Euroopa Liidu läbirääkimiste puhul on need punktid kindlasti olemas olnud. Lähtepunkti ei ole

nende läbirääkimiste puhul teada, sest see on esimene pakkumine, mis tehakse ning kirjandusest see välja ei tulnud. Sihtpunktiks on Euroopa Liidu puhul soov saavutada lepe, et Türgi hakkaks piirama põgenike jõudmist Euroopa Liitu. Türgi puhul oli sihtpunktiks soov saavutada lepe, mis aitaks Türgil põgenikevooluga toime tulla. Osapoolte vastupanupunkte ei ole ka teada. Seda saab selgitada läbirääkimiste teooriaga, kus on öeldud, et osapool lõpetab kauplemise, siis kui ületatakse tema vastupanupunkti. Kuna läbirääkimisi rändeleppe puhul ei lõpetatud, ei ületatud ka vastupanupunkte ning neid ei saa seetõttu ka teada. Tõenäoliselt oli Euroopa Liidu vastupanupunktiks see, kui Türgi oleks hakanud nõudma liiga palju lisatingimusi. Türgi vastupanupunkti võib samuti oletada - kui Euroopa Liit oleks rahaliselt toetanud Türgit liiga vähe. Samuti oli Türgi jaoks üks tähtsamaid kriteeriumeid saada enda kodanikele viisavabadus ning tõenäoliselt oleks ka selle mitte saamine olnud nende jaoks vastupanupunkt (Smeets & Beach 2020, 144). Läbirääkimiste teooria ütleb, et mida lähemal on saavutatud kokkulepe teise läbirääkija vastupanupunktile, seda parema leppe esimene osapool saavutas. Kuna Türgi sai läbirääkimiste tulemusena endale Euroopa Liidult väga mõjukaid hüvesid, mis tähendasid väga suurt vastutulekut Türgi nõudmistele Euroopa Liidu poolt, ning samas Türgi olukord ei halvenenud selle rändeleppega eriti palju, võib oletada, et rändeleppe tulemus oli Euroopa Liidu vastupanupunktile lähemal kui Türgi omale. Seega saab väita, et Türgi saavutas endale parema ning kasulikuma leppe kui Euroopa Liit. Vastupanupunktide vahele tekkis ka kauplemispiirkond. Seda on näha sellest, kuidas muutus lepe aja jooksul, milliseid kriteeriumeid lisati juurde ja millised võeti ära, näiteks pidi Euroopa Liit algselt toetama Türgit rahaliselt vaid 1 miljardi euroga, kuid seda summat tõsteti. See näitab ka möönduste ja vastumöönduste olemasolu, kus üksteise soovidega arvestati ja muudeti lepingu kriteeriumeid. Euroopa Liidu ja Türgi rändeleppe sõlmimisel oli Euroopa Liidul vähe alternatiive ning Türgil palju alternatiive, mis seadis Türgi läbirääkimistel paremasse positsiooni. Euroopa Liidul polnud alternatiive, sest enamus põgenikke sisenesid Euroopasse Türgi kaudu ning võimalus põgenikekriis lahendada pidi olema seotud koostöös Türgiga. Türgi alternatiiviks oli aga leppe mitte sõlmimine, mis oleks olnud Euroopa Liidule väga halb.

Läbirääkimiste tulemust mõjutab see, kellel on võim teise osapoole üle nendel läbirääkimistel ja kuidas võimu ressursse ära kasutatakse. Tavaliselt on läbirääkimistel

võim selle käes, kes on rikkam, tugevam ja võimsam, mis annaks rändeleppe puhul võimu Euroopa Liidu kätte. Siiski võib nõrgem riik olla tugev, kui suuremal riigil on temalt väga midagi vaja. Rändeleppe puhul oli selleks teguriks Türgi võimalus langetada otsus mitte lasta põgenikke Euroopa Liitu. See oli rändeleppe puhul mõjutav tegur, mida Euroopa Liidul oli väga vaja ning mis pani Euroopa Liidu seetõttu asümmeetrilisse suhtesse Türgiga, kus viimasel oli rohkem jõudu. Samuti sai seetõttu Türgi kasutada ähvarduse võimu, kus liiga väikeste panuste tegemise puhul oleks Türgi ähvardanud lepet mitte sõlmida. Ähvarduse võim ja selle usutavus mõjutab ka läbirääkimiste tulemust. Rändeleppe puhul saab väita, et Türgi ähvardused lepet mitte sõlmida oleksid olnud üpris usutavad ning see mõjutas kindlasti ka seda lepet. Veel andis selle leppe puhul Türgile mõjuvõimu juurde aja tähtsus, kus Euroopa Liidul oli vaja võimalikult kiiret lahendust ning lepet Türgiga, mis tähendas paremaid läbirääkimise tingimusi Türgile (Krumm 2015, 26.) Veel vähendas Euroopa Liidu positsiooni läbirääkimistel Saksamaa avatus põgenikele, mis muutis olukorra Euroopa Liidu jaoks veelgi halvemaks. Selle kõige tõttu oli Türgi väga heas positsioonis, et endale välja kaubelda head tingimused. Krumm on toonud oma artiklis välja, et üldiselt arvatakse, et rändeleppe tulemus oli Türgile suur õnnestumine ja Türgi tegi läbirääkimistel hea töö (Krumm 2015, 32). Türgil oli läbirääkimistel hea positsioon, mida ka targalt ära kasutati, et oma pikaajalisi soove täide viia.

Läbirääkimiste teooria jaotas läbirääkimised kaheks - jaotavateks ja liitvateks läbirääkimisteks. Kuna iga läbirääkimine on täiesti ainulaadne ning oleneb väga paljudest teguritest, on vähetõenäoline, et neid saab paigutada täielikult vaid ühte kategooriasse. Igal läbirääkimisel võib olla tunnuseid, mis kuuluvad nii jaotava läbirääkimise kui ka liitva läbirääkimise alla. Nii on ka Euroopa Liidu ja Türgi vahelise rändeleppe puhul. Jaotavale läbirääkimisele on iseloomulikud järgnevad tunnused: läbirääkimistel sooviti saada võimalikult palju kasu, seda on eriti märgata Türgi puhul, kes suutis endale saada väga palju vajalikke hüvesid, mille ta kõrvalmaksetena Euroopa Liidult sai; ei olnud võimalik rahuldada kummagi osapoole maksimaalset soovi - Euroopa Liit pidi leppe tõttu andma Türgile üpris suuri hüvesid ning Türgi pidi võtma veelgi suurema koorma põgenikekriisiga tegelemiseks. Samas oli läbirääkimistel ka palju liitva läbirääkimise tunnuseid. Riigid mängisid koostöö mängu ning ühendasid jõud, et võidelda ühise ohu

vastu. Euroopa Liit ja Türgi sõlmisid lepingu, et koos võidelda põgenikekriisi vastu, mis oli ohuks mõlemate heaolule. Euroopa Liidu ja Türgi eesmärgid ei välistanud üksteist ehk ühe poole tegevus ei tähendanud, et teine ei saanud saavutada oma eesmäärke. Mõlemate eesmärgid olid teineteise omadest erinevad ning ei olnud vastuolus. Nendel läbirääkimistel olid osapooled rohkem keskendunud probleemi lahendamisele, öeldi välja oma huvid ning üritati täita mõlemate osapoolte huvisid. Toimus vaba informatsiooni vahetus, räägiti välja oma tõelised eesmärgid ning kuulati ka teist osapoolt ning tema vajadusi. Osapoolte vahel valitses ka üldiselt usaldus, sest mõlemad osapooled olid üksteisest sõltuvad. Kogu eelneva analüüsi põhjal võib väita, et Euroopa Liidu ja Türgi vahelise rändeleppe jõuti pigem liitva läbirääkimise teel.

3.5. Rändeleppe jõustamine, mõju migratsioonile ning poliitilistele suhetele

Rändeleppe sõlmiti 18. märtsil 2016 ja Türgi hakkas põgenikke Kreeka saartel tagasi võtma 20. märtsil. Neli aastat hiljem on näha suuri muutusi rändekriisi arengus. Aasta peale rändeleppe jõustumist oli Euroopa Liitu illegaalselt saabunud põgenike arv langenud drastiliselt (Adam 2017, 45). 2020. aasta märtsis avaldas Euroopa Komisjon ülevaate viimase nelja aasta jooksul toimunud muutustest. Selle aja jooksul oli illegaalselt Euroopasse saabuvate migrantide arv vähenenud 94% võrreldes ajaga enne kui Türgi ja Euroopa Liidu vaheline rändeleppe jõustati (Euroopa Komisjon, 2020). 2020. aasta ülevaate järgi saabus Euroopa Liitu illegaalselt keskmiselt 105 inimest päevas (Euroopa Komisjon, 2020). 2020. aasta 8. märtsi seisuga oli Türgist ümber asustatud ligikaudu 27 000 Süüria põgenikku ning raha oli Türgile makstud 6 miljardist eurost 4,7 miljardit (Euroopa Komisjon, 2020). On näha, et võrreldes 2016. aastaga on toimunud suured muutused ning nüüdseks on situatsioon kontrolli all. Euroopa Liit maksab Türgile rändeleppe lubatud raha, toetab Türgit ning asustab ka Türgist põgenikke ümber.

Leppe puhul on väga üllatav see, kuidas on muutunud Euroopa Liidu ja Türgi positsioonid peale rändeleppe. Kui rändeleppe sõlmimisel oli võim Türgi käes, kes suutis endale saada väga hea kokkuleppe, siis praeguseks on Euroopa Liidu poolsetest lubadustest täidetud vaid mõned. Euroopa Liit on toetanud Türgit lubatud 3 miljardi euroga ning samuti on hakatud maksma ka teist 3 miljardit, mida lubatud oli - sellest on makstud 1,7 miljardit (Euroopa Komisjon, 2020). Siiski ei ole Euroopa Liit täitnud mitmeid Türgi soove, seal

hulgas ka kaks Türgile kõige olulisemat - viisavabadus ja liitumiskõneluste jätkamine. Viisavabaduse saamiseks oli Türgil vaja täita 72 kriteeriumit, millest riik täitis kõik peale seitsme. Nende hulgas olid ka Euroopa Liidu jaoks väga olulised kriteeriumid, näiteks oleks Türgi pidanud üle vaatama enda terrorismivastase seaduse ning kitsendama terrorismi mõistet, et olla kooskõlas Euroopa Liidu normidega (Adam 2017, 52). Ilma seda tegemata ei ole Euroopa Liit nõus tagama viisavabadust kui riikide vahel pole ühtset arusaamist terrorismist.

Euroopa Liiduga liitumiskõneluste jätkumine oli aga raskendatud Küprose ja Türgi vahelise konflikti tõttu. Algselt rändelepet tehes võis Türgile jääda mulje, et teised Euroopa Liidu liikmesriigid hakkavad Küprost survestama, kuid nii see siiski ei olnud ning kokkuvõttes oli ainuke areng liitumiskõneluste puhul see, et Prantsusmaa lõpetas 17. peatüki avamise blokeerimise (Smeets & Beach 2020, 145). Alates 2016. aastast on ka mitmete riikide poliitikud olnud vastu Türgiga liitumiskõneluste jätkamisele, Türgi liitumist Euroopa Liiduga kasutati isegi Suurbritannias ühe argumendina, miks Euroopa Liidust lahkuda (Perchoc 2018, 5). Liitumiskõneluste jätkumine on ka üldiselt raske lubadus, mida täita. Euroopa Liidul on liitumiseks väga palju kriteeriumeid, mida täita ning see võtab väga palju aega. Samuti on ka varasemalt olnud juba põhjuseid, miks Türgiga liitumiskõnelused on viinud ummikusse. Nii oli ka seekord, kus avati vaid paar peatükki ning selle juures ei saa eirata Küprose ja Türgi suhteid ning Küprose vetoõigust. Samas jahenesid suhted Euroopa Liidu ja Türgi vahel väga suurel määral peale 2016. aasta juulis toimunud riigipöördekatset, peale mida hakkasid Türgi võimud käituma paljuski Euroopa Liidule vastuvõetamatult rikkudes paljusid inimõigusi. See on kindlasti üks suuremaid põhjuseid, miks Euroopa Liit ei ole siiani suutnud garanteerida endapoolsete rändeleppe lubaduste täitmist.

Rändelepe jõustati 2016. aasta märtsis. Kui ülevalpool oli oletatud, et rändelepe ei jää kauaks pidama ning tuleviku vari arvatakse olevat lühike, siis 2020. aastal saab väita vastupidist. Tuleviku vari oli pikem kui oodata võis - lepe kehtis peaaegu 4 aastat ning erinevalt suurest umbusaldusest, mis paljudel rändeleppe ja selle püsimise kohta oli, täitis Türgi ootuspärasest kauem oma lubadusi ning massiline põgenikevool Euroopa Liitu sai peatatud. Jõustamise perioodi iseloomustab ka mõlemate osapoolte lubatud tingimuste

täitmine. Türgi on oma lubadusi täitnud, Euroopa Liit on täitnud lubadusi nii palju kui on olnud võimalik, arvestades Türgi keerulise ning ebastabiilse riigi olukorraga.

3.6. Rändeleppega kaasnenud probleemid

Üldises plaanis on rändeleppe jõustamine läinud hästi ning rändeleppe sõlmimise eesmärk vähendada põgenikevoolusid Euroopa Liitu sai täidetud. Türgi täitis enda lepest tulenevaid kohustusi kuni 2020. veebruari lõpuni ning siitamaani pole ka viimaste sündmuste tõttu uut põgenikekriisi tekkinud. Rändelepe aitas väga palju kaasa 2015. aasta põgenikekriisi leevendamisele. Siiski on rändelepe aastate jooksul tekitanud palju vastuolulisi arvamusi ning see on saanud mitmetel põhjustel palju kriitikat. Küsitavust tekitab ka selle leppe legaalsus ning üldse on raske isegi defineerida, mis lepe see on ning kas, keda ja kuidas kohustab täitma seal üles loetletud kriteeriume. Roman Lehner toob oma artiklis välja, et rändelepe oli tegelikult vaid poliitiline kokkulepe, millel polnud legaalse leppe või siduva lepingu omadusi (Lehner 2015, 177). Seega tegelikult ei olnud ükski osapooltest seaduslikult kohustatud seda täitma. Rändeleppe osapooled valisid selle kirjeldamiseks mõiste “avaldus”, et lepe poleks niivõrd ametlik ja siduv (Carrera et al. 2017, 3). Rändeleppe olemus, mitmete institutsioonide vahel koostatud lepe ning see, et lepe pole päriselt osapooltele siduv, on tekitanud ka juba probleeme. Näiteks kaebasid kolm asüülitaotlejat rändeleppe Euroopa Liidu Kohtusse, kus väitsid, et lepe on seadusevastane, sest see rikub rahvusvahelise õiguse seadust, kus varjupaika taotlevaid inimesi ei tohi saata tagasi riiki, kus on olla ebatavaline ning samuti rikub kollektiivse tagasisaatmise keeldu (Carrera et al. 2017, 3). Sellest kohtukaasusest ilmnes, et selle rändeleppe puhul ei ole kindlat institutsiooni, kes selle eest vastutuse võtaks. Kohtuprotsessi jooksul said kõik Euroopa Liidu institutsioonid ära põhjendatud, miks nemad selle lepingu autorid ei ole ning kohtupoolse uurimise käigus selgus, et ametlikult ei ole rändeleppe autoriks mitte Euroopa Liidu institutsioonid, vaid Euroopa Liidu liikmesriikide esindajad (Carrera et al. 2017, 2). Kõik see tõstatab aga küsimuse Euroopa Liidu asjaajamise kohta. Rändeleppe tegijate otsus avaldada rändeleppe avaldusena pressiteate näol viitab sellele, et lepe, mille sisu mõjutas tegelikult enamikke Euroopa Liidu kodanikke väga palju, avaldati mitteametlikult ja -siduvalt seetõttu, et vältida kohustuste võtmist, kõneluste karile jooksmist ning aeglase protseduuride läbimist. See aga paneb küsimärgi alla Euroopa Liidus kõikide liikmesriikidega arvestamise ning

protseduuride seaduslikkuse. Veel tekitas see lepe küsimuse, kas Türgit saab üldse pidada turvaliseks riigiks, kuhu põgenikke tagasi saata. Türgis valitseb poliitiline ebastabiilsus ning inimõiguste rikkumine ja Euroopa Liit ei saa olla kindel, et põgenikke koheldakse Türgis hästi. Seda on kinnitanud ka näiteks Kreeka asüüli vaidekomisjon (Carrera et al. 2017, 12). Sellega rikub Euroopa Liidu ja Türgi vaheline rändelepe rahvusvahelise õigusega määratud korda, kus rahvusvahelist kaitset vajavaid inimesi ei tohi saata kohta, kus neil on ohtlik olla.

Veel saab rändelepet pidada vastuoluliseks, sest Türgi sai lepet ära kasutada, et Euroopa Liiduga manipuleerida. Türgi ähvardas korduvalt, et kui Euroopa Liit ei tee nii nagu Türgi sooviks, siis ei kavatse Türgi enam piire kinni hoida ning laseb põgenikel siseneda Euroopa Liitu. Sellise ähvardusega soovis Türgi enim saada Euroopa Liidu toetust, et tekitada Põhja-Süüriasse n-ö turvaline tsoon, kuhu saaks põgenikke tagasi saata. Euroopa Liit aga ei soovinud Türgit toetada ning lõpuks 2019. aasta oktoobris kasutas Türgi ära hea võimaluse ning hakkas oma plaani teostama. Samal ajal kui Türgi Põhja-Süüriasse tungis, esitas Türgi nõudmisi rahvusvahelisele kogukonnale, eriti Euroopa Liidule, et need Türgit toetaks, tuues põhjenduseks, et Süüria kodusõda ja suur põgenike arv pole probleem, millega ainult Türgi peab tegelema. See viiski lõpuks 2020. aasta veebruaris selleni, et Türgi otsustas oma ähvarduse täide viia ning avas piiri Türgi ja Euroopa Liidu vahel. Sellist Türgi-poolset ähvardamist on olnud juba alates rändeleppe jõustamisest. Nagu eelnevalt mainitud, rikkus juulis 2016 toimunud Türgi riigipööre ära viisavabaduse ja liitumiskõneluste arengu. Peale seda kui ilmnes, et Türgi rikub inimõigusi, otsustas Euroopa Liit jätta pooleli liitumiskõnelused, mille tagajärjel ähvardas Erdoğan jällegi piirid avada. Isegi kui Türgi otsustas 2020. aastal rändeleppe tingimusi rikkuda ning piirid avada, võib siiski väita, et rändelepe oli tulemuslik, sest täitis oma eesmärgi ning põgenike arv vähenes märgatavalt.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimistöo eesmärgiks oli rahvusvahelise kauplemise teooriate valguses välja selgitada, miks Euroopa Liit ja Türgi omavahelise leppe sõlmisid, kes ja kuidas osalesid läbirääkimistel, mis määras rändeleppe läbirääkimiste tulemuse ning milline on olnud leppe mõju.

Sissejuhatuses toodi välja hüpotees, kus oletati, et läbirääkimised Euroopa Liidu ja Türgi vahel toimusid, sest mõlemad osapooled olid põgenikekriisi tõttu sattunud olukorda, millele oli vaja kiirelt lahendus leida. Veel toodi hüpoteesina välja, et läbirääkimised olid asümmeetrilised ning Türgi omas kauplemise protsessis rohkem mõjuvõimu. Hüpoteeside kontrollimiseks analüüsiti peamiselt teadusartikleid, raamatuid ja erinevate organisatsioonide poolt avaldatud andmeid. Kogu informatsiooni analüüsid sai autor teha järeldused rändeleppe läbirääkimiste protsessi, tulemuste ja mõju üle. Hüpoteesid pidasid paika – selgus, et rändeleppe sõlmiti selleks, et põgenikevoolusid vähendada ning mitmete tegurite kokkulangevus, nagu näiteks Türgi alternatiivide olemasolu ning ähvarduse võimu usutavus ja ka Euroopa Liidu vajadus leida kiirelt probleemile lahendus, tekitasid läbirääkimistel asümmeetrilise sõltuvuse, mis määras leppe tulemuse. Rändeleppe tulemus oli Euroopa Liidu vastupanupunktidele lähemal, mis tähendab, et Türgi saavutas endale parema ning kasulikuma leppe kui Euroopa Liit. Samuti vaadeldi rändeleppe mõju viimase nelja aasta jooksul. Saab väita, et rändeleppe toimus hästi ning võrreldes 2016. aastaga on põgenike arv vähenenud märgatavalt.

Uurimistöös toodi välja ka rändeleppega seotud probleemid, mis annavad palju mõtlemisainet. Esiteks, tekitab küsimusi kogu rändeleppe protsess, mis tundus olevat üpris mitteametlik ja segane ning mitmete institutsioonide vahelise telgitaguste töö tulemus. Selle tõttu on ka hiljem kohtuprotsessi käigus selgunud, et rändeleppel ei olegi kedagi, kes selle eest vastutuse võtab. Sellele lisaks avaldati rändeleppe avaldusena, mis tekitab küsimusi, kas ja kes üldse peavad täitma rändeleppes tulenevaid kohustusi. Veelgi, Türgi staatus turvalise riigina on kaheldav ning seetõttu ei tohiks sinna põgenikke tagasi saata. Seega on Euroopa Liidu ja Türgi vahelise rändeleppe ja selle läbirääkimiste uurimine näidanud, et lepingute sõlmimisel võib olla palju erinevaid kitsaskohti.

Kasutatud kirjandus

1. Adam, Laura Batalla. 2017. "The EU-Turkey Deal One Year On: A Delicate Balancing Act." *The International Spectator* 52(4): 44-58.
2. Bearce, David H., Katharine M. Floros, & Heather Elko McKibben. 2009. "The Shadow of the Future and International Bargaining: The Occurrence of Bargaining in a Three-Phase Cooperation Framework." *The Journal of Politics* 71(2): 719-732.
3. Borowicz, Aleksandra. 2017. "The European Migration Crisis - Economic and Political Factors and Challenges for the Future." *European Integration Studies* 11(2017): <http://eis.ktu.lt/index.php/EIS/article/view/18958> (vaadatud 24. aprill, 2020).
4. Carrera, Sergio, Leonhard den Hertog, & Marco Stefan. 2017. "It wasn't me! The Luxembourg Court orders on the EU-Turkey refugee deal." 28. aprill. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/it-wasnt-me-luxembourg-court-orders-eu-turkey-refugee-deal/> (vaadatud 24. aprill, 2020).
5. Dobra, Dorin Mircea. 2016. "The Migrant Crisis - The Great Challenge of the European Union." *Studia Universitatis Babes-Bolyai - Studia Euroaea* 61(3): 91-101.
6. Euroopa Komisjon. 2019. "The European Agenda on Migration: EU needs to sustain progress made over the past 4 years." 6. märts, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_1496 (vaadatud 27. aprill, 2020).
7. Euroopa Komisjon. 2020. "EU-Turkey Statement. Four years on." 8. märts, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20200318_managing-migration-eu-turkey-statement-4-years-on_en.pdf (vaadatud 27. aprill, 2020).
8. Euroopa Liidu Nõukogu. 2015. "ELi riigipeade ja valitsusjuhtide kohtumine Türgiga, 29.11.2015 - ELi ja Türgi avaldus." 29. november, <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2015/11/29/eu-turkey-meeting-statement/> (vaadatud 24. aprill, 2020).
9. Euroopa Liidu Nõukogu. 2016. "Türgi jaoks mõeldud pagulasrahastu Liikmesriigid lepivad kokku rahastamise üksikasjades." 3. veebruar,

- <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/> (vaadatud 24. aprill, 2020).
10. Euroopa Parlament. 2017a. “Euroopa rändekriis.” 13. juuli, <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/priorities/migratsioon/20170629STO78631/euroopa-randekriis> (vaadatud 24. aprill, 2020).
  11. Euroopa Parlament. 2017b. “Ränne Euroopas.” 13. juuli, <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/society/20170629STO78632/ranne-euroopas> (vaadatud 24. aprill, 2020).
  12. Euroopa Parlament. 2017c. “Varjupaiga- ja rändeküsimused ELis. Faktid ja arvud.” 13. juuli, <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/society/20170629STO78630/varjupaiga-ja-randekusimused-elis-faktid-ja-arvud> (vaadatud 24. aprill, 2020).
  13. Euroopa Ülemkogu. 2016. “ELi-Türgi avaldus, 18. märts 2016.” 18. märts, <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> (vaadatud 24. aprill, 2020).
  14. Fearon, James D. 1998. “Bargaining, Enforcement, and International Cooperation.” *International Organization* 52(2): 269-305.
  15. FRONTEX. 2020. “Migratory routes”, <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/> (vaadatud 24. aprill, 2020)
  16. Garret, Geoffrey, & Barry, Weingast. 1993. „Ideas, Interests, and Institutions: Constructing the EC Internal Market.“ In *The Role of Ideas in Foreign Policy*, eds. Judith Goldstein & Robert Keohane. Ithaca, NY: Cornell University Press, 173-206.
  17. Keohane, Robert O., & Joseph S. Nye. 1987. „Review: Power and Interdependence Revisited.“ *International Organization* 41(4): 725-753.
  18. Krumm, Thomas. 2016. “The EU-Turkey refugee deal of autumn 2015 as a two-level game.” *Turkish Journal of International Relations* 14(4): 20-36.
  19. Lehner, Roman. 2019. “The EU-Turkey-’deal’: Legal Challenges and Pitfalls.” *International Migration* 57(2): 176-185.
  20. Lewicki, Roy J., David M. Saunders, & John W. Minton. 1999. *Läbirääkimiste põhitõed*. Tartu: Fontes.

21. Moravcsik, Andrew, & Frank Schimmelfennig. 2019. „Liberal Intergovernmentalism.“ In *European Integration Theory*, eds. Antje Wiener, Tanja A. Börzel, & Thomas Risse. Oxford University Press, 64-84.
22. Nedergaard, Peter. 2019. “Borders and the EU legitimacy problem: the 2015–16 European Refugee Crisis.” *Policy Studies* 40(1): 80-91.
23. Odell, John S., & Dustin Tingley. 2013. “Negotiating Agreements in International Relations.” In *Negotiating Agreement in Politics*, eds. Jane Mansbridge & Cathie Jo Martin. American Political Science Association, 144-182.
24. Perchoc, Philippe. 2018. “Future EU-Turkey relations.” [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628290/EPRS_BRI\(2018\)628290_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628290/EPRS_BRI(2018)628290_EN.pdf) (vaadatud 27. aprill, 2020).
25. Pfetsch, Frank R., & Alice Landau. 2000. “Symmetry and Asymmetry in International Negotiations.” *International Negotiation* 5(1): 21-42.
26. Smeets, Sandrino, & Derek Beach. 2020. “When success is an orphan: informal institutional governance and the EU–Turkey deal.” *West European Politics* 43(1): 129-158.
27. Sullivan, Michael P. 1971. “International Bargaining Behavior.” *International Studies Quarterly* 15(3): 359-382.
28. UNHCR. 2018. “2017 Year-End report.” 25. juuli, <http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/pdfsummaries/GR2017-Turkey-eng.pdf> (vaadatud 27. aprill, 2020).
29. UNHCR. 2020a. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#> (vaadatud 24. aprill, 2020).
30. UNHCR. 2020b. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113> (vaadatud 24. aprill, 2020).
31. UNHCR. <http://reporting.unhcr.org/node/2544> (vaadatud 27. aprill, 2020).

Mina, Anete Lokk (isikukood: 49802176543) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodus teose „Euroopa Liidu ja Türgi vaheline rändepe läbirääkimiste teooriate valguses,“ mille juhendaja on Piret Ehin,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi

Tartus, 16. mai 2020

(allkiri)